

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра англійської мови з методикою викладання

**КОМБІНУВАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ І СУЧАСНИХ МЕТОДІВ
НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У
СТАРШИХ КЛАСАХ**

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗАМм-22 ступінь вищої
освіти магістр спеціальності 014.02
Середня освіта (Мова і література
(англійська))
Вербенець Анжели Вікторівни

Керівник: викладач кафедри
англійської мови з методикою
викладання
Білозір Ольга Станіславівна

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS ___ Кількість
балів _____
Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	6
1.1. Іншомовна комунікативна компетентність: поняття і компоненти.....	6
1.2. Роль традиційних методів навчання у формуванні іншомовної комунікативної компетентності.....	14
1.3. Огляд сучасних методів навчання у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності.....	23
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ.....	35
2.1. Доцільність комбінування традиційних та сучасних методів навчання на уроках англійської мови у старших класах.....	35
2.2. Методична розробка циклу уроків англійської мови для 10 класу за темою «Crime and punishment».....	43
Висновки до розділу 2.....	63
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Неможливо не погодитись з тим фактом, що англійська мова, як одна з шести світових мов, є провідною у сучасних світових економічних, торгових, суспільних, наукових, культурних зв'язках. Сьогодні кожна людина зацікавлена в практичному оволодінні іноземною мовою, що забезпечує долучення до світової спільноти.

Перед сучасним вчителем іноземної мови стоїть одне з найскладніших завдань – забезпечити учнів навичками практичного володіння іноземною мовою. Оволодіння комунікативною компетентністю іноземною мовою – завдання ще більш складне ніж оволодіння комунікативною компетентністю рідною мовою, адже саме комунікативна компетентність є показником саморозвитку особистості. Таке завдання зумовлює процес модернізації існуючих педагогічних технологій, методів, прийомів, засобів навчання. Головною метою вчителя іноземної мови є формування особистості, яка буде здатна приймати участь в міжкультурній комунікації.

Успіх в оволодінні іноземною мовою залежить в значній мірі від методів навчання, які використовує учитель, його уміння користуватися різними інноваційними методами та прийомами у навчанні. В останні десятиріччя з'явилась велика кількість новітніх методів в сфері навчання мовам, тому важливо визначити наскільки доцільно використовувати новітні методи навчання для формування комунікативної компетентності учнів, наскільки вони ефективні порівняно з традиційними методами.

Проблема формування іншомовної комунікативної компетентності цікавила таких вітчизняних дослідників як: Н. Бідюк [2], І. Білецька [23], С. Король [8], Л. Нагірний [9], О. Чиханцова [6]. У працях зарубіжних педагогів: Дж. Річардс (J. Richards) [42], Л. Хардінг (L. Harding) [33], М. Кларк (M. Clark) [27], М. Кенейл (M. Canale) [25], М. Свейн (M. Swain) [25], Д. Нунан (D. Nunan) [38], та інших науковців досліджувалися проблеми

теоретичних і практичних підходів до формування комунікативної компетентності.

У нашій кваліфікаційній роботі ми спирались на праці таких вітчизняних і зарубіжних педагогів-словесників: Л. Касьянова [7], І. Павельчук [12], І. Гуменюк [4], В. Новосьолова [11], М. Мічос (M. Michos) [36], В. Маркович (V. Markovic) [36], К. Насрадин (K. Nasradin) [36], С. Савіньон (S. Savignon) [44], які досліджували ефективні методи формування і розвитку комунікативної компетентності.

Не зважаючи на те, що існують численні праці, присвячені проблемі формування іншомовної комунікативної компетентності учнів, проблема вибору ефективних методів навчання іноземної мови, особливо в сучасних умовах швидкого розвитку технологій, залишається однією з найактуальніших у сучасній іншомовній педагогіці, що і зумовило вибір мети нашого дослідження.

Мета дослідження – визначити ефективність і доцільність комбінування сучасних і традиційних методів навчання іноземної мови й імплементувати елементи різних методів у методичну розробку циклу уроків з англійської мови для старшокласників.

Об'єктом дослідження є іншомовна комунікативна компетентність.

Предметом дослідження є методи навчання, які сприяють формуванню та розвитку іншомовної комунікативної компетентності.

Мета, об'єкт та предмет дослідження зумовили необхідність вирішення таких завдань:

- 1) визначити сутність та складові поняття «іншомовна комунікативна компетентність»;
- 2) здійснити огляд новітніх методів навчання іноземної мови;
- 3) визначити роль традиційних методів навчання іноземної мови для формування комунікативної компетентності;
- 4) визначити доцільність й ефективність комбінування інноваційних і сучасних методів навчання;

- 5) розробити цикл уроків для старшої школи з використанням різних методів навчання.

Мета і завдання роботи визначили застосування наступних **методів дослідження**:

– теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння) для вивчення наукової літератури з теоретичних проблем дослідження, формулювання визначення поняття «іншомовна комунікативна компетентність»;

– пробне навчання для розробки методичних рекомендацій для формування іншомовної комунікативної компетентності старшокласників на уроках англійської мови.

Практичне значення дослідження. Проведене дослідження може бути використано під час підготовки до уроків з англійської мови у старшій школі; а також під час написання статей, курсових та кваліфікаційних робіт з досліджуваної теми.

Результати кваліфікаційної роботи пройшли апробацію у вигляді тез на тему: «Effective methods for development of communicative competence in a foreign language» на IX Міжнародному форумі дослідників «Research and education in the global world: Eurointegration processes» (Харків, 12 травня 2023 р.) [47].

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел (51 позиція). Загальний обсяг роботи складає 72 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

1.1. Іншомовна комунікативна компетентність: поняття і компоненти

Значимість у сучасному суспільстві соціальної мобільності, толерантності і комунікативної компетентності, як основних характеристик підростаючої особистості, змінює підходи в системі освіти. У сучасних реаліях, коли Україна орієнтується на Європу, однією з умов особистісного становлення та розвитку людини є володіння іноземними мовами. Тож за таких умов, питання і завдання комунікативного навчання іноземної мови набувають особливого значення, а комунікативна компетентність спрямовується на досягнення практичного результату в оволодінні іноземною мовою. Головною метою навчання іноземної мови у школі стає формування іншомовної комунікативної компетентності, тобто здатності і готовності здійснювати іншомовне міжособистісне та міжкультурне спілкування з носіями мови.

Ю. Задунайська вважає, що в сучасній педагогічній науці визначення іншомовної комунікативної компетентності остаточно не сформовано. Іншомовна комунікативна компетентність розглядається з одного боку, як здатність здійснювати іншомовне спілкування, правильно використовуючи систему мовних, мовленнєвих і стилістичних норм, а також правил комунікативної поведінки, відповідно до ситуації спілкування, а з іншого як готовність до іншомовного спілкування [6].

О. Пантелеєва та Т. Малєєва зазначають, що термін «іншомовна комунікативна компетентність» поступово зазнає переосмислення, у зв'язку з тим як змінюється соціальна діяльність, уточнюються цілі навчання

іноземних мов у суспільстві. Тому, багато вітчизняних дослідників пов'язують іншомовну комунікативну компетентність зі здатністю особистості до вивчення іноземних мов і до спілкування цією мовою з представниками інших культур [13, с.135].

Отже, вважаємо за необхідне з'ясувати сутність поняття комунікативна компетентність у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці, а також виявити основні структурні компоненти даного поняття. Якщо звернутися до «Словника української мови», то знайдемо таке визначення терміну «компетентність»: властивість за значенням компетентний 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чимось добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний [15].

Психолог Дж. Равен тлумачить поняття «компетентність» як специфічну здатність, що необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі і включає вузькоспеціальні знання, особливого роду предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії [14].

Термін «комунікативна компетентність» з'явився на основі ідеї американського лінгвіста Н. Хомського про лінгвістичну компетентність. Мовну (в широкому значенні слова) компетентність Н. Хомський визначав як систему інтелектуальних здібностей, систему знань та переконань, яка розвивається у ранньому дитинстві і у взаємодії з багатьма іншими факторами визначає види поведінки. Термін «мовна компетентність» науковець використовував для зазначення внутрішньої ментальної граматики людини, стверджуючи, що в даному випадку мова представляється у вигляді абстрактних наборів правил, які найбільш зрозуміло відображаються у підсвідомих інтуїтивних уявленнях індивіда про мову [26]. На основі визначення Н. Хомського, у 1960-х рр. Д. Хаймс ввів у науковий обіг термін «комунікативна компетентність», визначаючи його як внутрішнє знання ситуативної доречності мови.

М. Кеналь і М. Свейн визначають комунікативну компетентність як синтез знання основних граматичних принципів, знання як використовується мова в соціальних ситуаціях для виконання комунікативних функцій [25].

О. Чиханцова дає таке визначення комунікативній компетентності: «Комунікативна компетентність – це інтегративне утворення особистості, яке має складну структуру й виступає як взаємодія і взаємопроникнення лінгвістичної, соціокультурної компетенцій, рівень сформованості яких дозволяє людині ефективно здійснювати іншомовну, а отже, міжмовну, міжкультурну й міжособистісну комунікацію [17]. Дослідниця також вважає, що іншомовна комунікативна компетенція безпосередньо виступає як фактор інтелектуального розвитку особистості, оскільки спілкуючись індивіди обмінюються та збагачуються інформацією, набувають нові інтереси, мотиви, цілі діяльності; міжособистісної взаємодії; розвитку загального кругозору; формування особистісних особливостей людини та характеру [17].

Досліджуючи зміст та структуру іншомовної комунікативної компетентності, Д. Вороніна узагальнює визначення, які сучасні українські дослідники дають даному поняттю:

- знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих і власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, зміст якої охоплює знання основних понять лінгвістики мови (стилі, типи, способи зв'язку речень у тексті), навички та уміння аналізу тексту та власне комунікативні надбання;
- знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації [3].

Враховуючи усе вищезазначене, вважаємо, що іншомовна комунікативна компетентність – це сукупність знань про систему мови та її одиниці, їх побудову та функціонування в мові, про способи формування

думок мовою, що вивчається, і розуміння суджень інших, про національно-культурні особливості носіїв мови, що вивчається; це здатність людини здійснювати спілкування у різних видах мовленнєвої діяльності відповідно до розв'язуваних комунікативних завдань.

У науково-педагогічній літературі не існує єдиного підходу і щодо визначення структурних компонентів іншомовної комунікативної компетенції. Відповідно до класифікації представленої Радою Європи, комунікативна компетенція складається з трьох компонентів: лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного. Лінгвістичний компонент включає фонологічні, лексичні, граматичні знання та уміння, незалежно від соціолінгвістичної цінності та прагматичних функцій їх реалізації. Соціолінгвістичний компонент є сполучною ланкою між комунікативною та іншими компетенціями (який визначається соціокультурними умовами використання мови). Прагматичний компонент включає екстралінгвістичні елементи, що забезпечують спілкування (міміка, жестикуляція та ін.) [3].

Перша комплексна модель комунікативної компетенції була розроблена М. Кеналь і М. Свейн, які визначили цей термін як знання мови та її використання в реальних та значущих обставинах спілкування, висунувши чотири компоненти: граматична компетентність стосується знання мовної системи; соціолінгвістична компетенція передбачає соціокультурний код використання мови; дискурсивна компетенція стосується поєднання мовних структур у зв'язні тексти; стратегічна компетентність є актуальною для комунікаційних стратегій як основи ефективності розвитку комунікації [25].

Іншу модель комунікативної компетентності запропонували Л. Бахман і А. Палмер (1996), яка виникла як удосконалення моделі М. Кеналь і М. Свейн. Удосконалена ними модель складалася з двох основних категорій, які були розбиті на підкатегорії: з одного боку, організаційні знання мають відношення до компонентів мовної структури для створення точних речень і формування текстів. Організаційні знання поділяються на дві підкатегорії:

граматичні та текстові знання. Прагматичне знання, з іншого боку, спирається на компоненти, які співвідносять слова та висловлювання з намірами учнів. Прагматичне знання поділяється на три підкатегорії: лексичне, функціональне та соціокультурне знання. Лексичні знання включають знання слів, а функціональні знання стосуються зв'язку між висловлюваннями, намірами та комунікативними цілями учнів. Стратегічна компетентність у моделі Л. Бахмана та А. Палмера — це знання мови, яке взаємодіє з метакогнітивними стратегіями, які змушують учнів залучатися до встановлення цілей, оцінки комунікативних джерел і планування [20].

Внаслідок того, що в основі комунікативної компетентності лежить мова та мовлення, частіше за все виділяють мовний компонент, етикетно-мовленнєвий компонент, дискурсивно-стилістичний компонент, риторико-прагматичний компонент. Компоненти знаходяться між собою у відносинах послідовного ускладнення та поетапного їх засвоєння. Мовний компонент передбачає знання самої мови, її устрою та функціонування, мовних норм, у тому числі орфографічних та пунктуаційних, володіння системою відомостей про мову, що вивчається, за її рівнями (фонетика, лексика, склад слова та словотворення, морфологія, синтаксис простого та складного речення), а також вміння писати правильно. Мовний компонент визначається як здатність учня конструювати граматично правильні висловлювання відповідно до існуючих мовних норм. Дискурсивно-стилістичний компонент є статусно-рольовою мовною діяльністю людей, загальною характерною рисою якої є професійні відносини (вчитель – учень, начальник – підлеглий, продавець – покупець та ін.) і, як наслідок, висловлювання відповідні професійній ситуації. Реалізація дискурсивно-стилістичного компонента полягає у знанні відповідностей між варіативною формою висловлювання та ситуативними умовами мови, тобто у знанні функціональних стилів мови, стилеутворюючих факторів та мовних особливостей кожного стилю, принципів вибору та способів організації мовних одиниць у єдине смислове та композиційне ціле, а також у здатності володіти різними функціональними

різними мовами в усному та письмовому мовленні. З дискурсивно-стилістичним компонентом тісно пов'язаний риторико-прагматичний. Розвиток риторико-прагматичного компонента передбачає розвиток в учнів певних знань щодо створення тексту. Учні повинні усвідомлено створювати, вимовляти та рефлексувати мову відповідно до мети та ситуації, аналізувати усне мовлення в риторичному аспекті, встановлювати контакт з адресатом, активізувати його увагу, залучати до взаємодії. Цей компонент відповідає за вміння вибрати тему, сформулювати основну думку, підібрати аргументи, визначити комунікативний намір адресанта та адресата. Етикетно-мовленнєвий компонент проявляється у вільному володінні мовленнєвою діяльністю на рівні змісту та побудови висловлювання, при формулюванні думки за допомогою мови в момент породження мовлення. Це здатність та готовність до використання мови як засобу спілкування, пізнання, зберігання та відтворення інформації з дотриманням ситуації спілкування, етикетних норм, національно-культурних особливостей, соціальної поведінки носіїв мови.

Найбільш функціональними компонентами комунікативної компетентності є наступні: лінгвістична, соціолінгвістична, соціокультурна, соціальна, дискурсивна та стратегічна. Під лінгвістичною компетентністю розуміють вміння використовувати правильні граматичні та синтаксичні форми, здатність розуміти смислові повідомлення у відповідності до норм іноземної мови. Соціо-лінгвістична компетентність – це вміння обрати потрібну лінгвістичну форму і засіб вираження в залежності від ситуації, комунікативного наміру мовця. Щодо соціокультурної компетентності, то з одного боку ця компетентність проявляється в бажанні і готовності взаємодіяти з іншими людьми, в умінні керувати ситуацією, з іншої сторони запорукою успішної комунікації є сукупність знань про національно-культурні особливості країни та її жителів. Під дискурсивною компетенцією розуміють вдосконалення комунікативних умінь в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: мовленні, аудіюванні, читанні, письмі. Стратегічна

компетентність – це спеціальні уміння і навички, які дозволяють компенсувати недостатнє знання мови при отриманні і передачі іншомовної інформації.

На наш погляд, стратегічна компетентність є важливим компонентом комунікативної компетентності, так як включає уміння здогадуватись про значення незнайомих слів у контексті, користуватися невербальними засобами спілкування, знаходити рішення у нестандартних ситуаціях. У роботах деяких дослідників зустрічаємо цей компонент комунікативної компетентності під назвою компенсаторна компетентність. Стратегічна або компенсаторна компетентність означає використання учнями стратегій під час спілкування, які дозволяють подолати розрив у своїх мовних знаннях. Багато авторів підкреслюють важливість стратегічної компетентності як важливого компонента комунікативної компетентності та вважають, що вона відіграє важливу роль в успішному спілкуванні для розвитку комунікативної компетентності тих, хто вивчає другу або іноземну мову.

Вважаємо за доцільне привести характеристику комунікативної компетентності за С. Савіньон:

1. Комунікативна компетентність – це динамічна, а не статична концепція, яка залежить від узгодження значення між двома чи більше особами, які мають певне знання мови. У цьому сенсі комунікативну компетентність можна назвати скоріш міжособистісною, ніж внутрішньоособистісною рисою.

2. Комунікативну компетентність не слід розглядати лише як усне явище. Це стосується як письмової, так і усної мови.

3. Комунікативна компетентність залежить від контексту, оскільки спілкування завжди відбувається в певному контексті чи ситуації. Мовець з розвинутою комунікативною компетентністю знає, як обрати стиль, щоб відповідати конкретній ситуації під час спілкування.

4. Важливо пам'ятати про теоретичну різницю між компетентністю та продуктивністю. Компетентність – це те, що людина знає. Продуктивність

– це те, що людина робить. Продуктивність можна спостерігати, і тільки завдяки продуктивності компетентність можна розвивати, підтримувати та оцінювати [44].

У спілкуванні беруть участь як мінімум дві особи. Один – це мовець або відправник, який надсилає повідомлення за допомогою певного коду, а інший – це слухач (який у свою чергу також стає мовцем), який приймає повідомлення, інтерпретує його та може дати відповідь. У такій ситуації надсилання та отримання відбувається обмін та узгодження інформації між особами, які мають поділитися розумінням кодів і обговорюваної теми, щоб мати можливість інтерпретувати те, що виражається, інакше спілкування не буде. Таким чином, спілкування є процесом вираження, інтерпретації та переговорів [44].

Комунікативна компетентність є невід’ємною частиною реального спілкування, але відображається лише опосередковано, а іноді й недосконало через загальні обмежувальні умови. Деякі лінгвісти кажуть, що навички спілкування є частиною теорії комунікативної компетенції. І знання, і навички лежать в основі спілкування а, отже, включені до комунікативної компетенції [51].

Здатність мовця використовувати мовну форму, виразити її буквальне значення та виконувати свій намір (функцію) у відповідному контексті – це те, що ми називаємо комунікативною компетенцією. Ця концепція підводить нас до думки, що мовець, який володіє комунікативною компетенцією, повинен знати, з ким він говорить, про що, де, коли і з якою метою.

Не має сумніву, що вся людська діяльність в той чи іншій мірі залежить від комунікативної компетентності. З розвитком і розгалуженням інформаційного поля, значення комунікативної компетентності набуває нових масштабів. Вона складає основу інтелектуального розвитку особистості і відіграє важливу роль в соціально-економічних відносинах сьогоденного суспільства.

1.2. Роль традиційних методів навчання у формуванні іншомовної комунікативної компетентності

Сильне бажання мати добре розвинені навички спілкування англійською мовою як однією з найпотужніших мов світу спричинило зростання попиту на викладання та вивчення англійської мови в усьому світі й в Україні зокрема. Сьогодні вільне володіння англійською мовою є необхідною умовою успіху в багатьох сферах робочого та суспільного життя. Для того, щоб вчителі допомагали учням набути високорозвинених навичок письмової та розмовної англійської мови, навчання учнів тому, як користуватися мовою, має бути кінцевим продуктом вивчення самої мови.

Методика навчання комунікативної компетентності повинна включати в себе освітню мету, а також наступні цілі:

- систематизацію знань про комунікативну компетентність та її специфіку, про етику спілкування і невербальні засоби спілкування;
- формування уявлень учнів про комунікативну компетентність як культурну цінність й інструмент організації будь-якої професійної діяльності;
- формування готовності учня до застосування комунікативної компетентності на практиці та до участі у вербальній і невербальній комунікації.

Не можемо не звернути уваги на ствердження С. Савіньйон, що комунікативна компетентність передбачає «здатність людини діяти в дійсно комунікативній обстановці, щоб робити такі дії, як знайти маршрут до найближчої аптеки, надати точний звіт про нещасний випадок, свідком якого людина була, або представити себе на вечері і т. ін.» [44]. Таке потрактування висуває на перший план ідею про те, що розвиток комунікативної компетенції має бути безпосередньою та центральною метою мовної педагогіки.

Таким чином, щоб навчити учнів ефективної комунікації, тобто такої комунікації, за якої мовець досягає своєї комунікативної мети, то необхідно спонукати учнів самостійно створювати усні й письмові мовленнєві твори на занятті, які дають учителю інформацію про ступінь засвоєння певної теми.

У наш час усне спілкування, тобто мовлення, так само важливо, як і читання та письмо під час вивчення іноземних мов, а можливо навіть важливіше. Завдяки лінгвістичній глобалізації, як зростаючій тенденції в сучасному світі, більшість світових спільнот є багатомовними, що робить контакт між мовами важливою силою в повсякденному житті. Метою оволодіння мовою є комунікативна компетентність: здатність людини донести своє повідомлення з відповідною швидкістю та точністю, використовуючи те, що, на її думку, є найбільш відповідним лінгвістичним кодуванням.

Поняття комунікативної компетентності має свій вплив на розвиток викладання мови в оволодінні другою або іноземною мовою, а також на розробку навчальних планів і матеріалів. Розвиток комунікативної компетентності сприяв теоретичним та практичним змінам, які відбулися у викладанні й вивченні англійської мови як другої або іноземної за останні кілька десятиліть.

Але традиційні методи навчання іноземної мови не втратили свої позиції і залишаються широко вживаними під час навчання іноземної мови. Серед основних традиційних методів навчання іноземної мови, які довели свою ефективність багаторічним досвідом, виділимо наступні: граматико-перекладний метод, аудіо-лінгвальний метод, прямий метод, комунікативний метод.

Граматико-перекладний метод був поширеним у класах іноземних мов із середини XIX століття до середини XX століття. Вперше його було введено в класах латини та давньогрецької мови на початку XIX століття, замінивши більш комунікативно-орієнтовані методи, так як латинська мова перестала бути розмовною мовою. Оскільки навчання навичкам усного

мовлення класичними мовами більше не мало вагомого обґрунтування, граматично-перекладний метод підтримав мету розвитку вміння читати та перекладати класичні тексти.

Ключовими особливостями граматично-перекладного методу є такі: мовою навчання є рідна мова з невеликим активним використанням мови вивчення; значна частина лексики викладається у формі списків окремих слів; даються довгі докладні пояснення тонкощів граматики; граMATика містить правила поєднання слів, і навчання часто зосереджується на формі та відмінюванні слів; рано починають читати складні тексти; мало уваги приділяється змісту текстів, які трактуються як вправи на граматичний розбір; часто єдиними вправами є вправи з перекладу речень з мови, що вивчається на рідну мову.

У використанні даного методу роль вчителя – бути гідом, оскільки граматико-перекладний метод має справу із запам'ятовуванням правил, управлінням морфологією та синтаксисом іноземної мови. Це вимагає невеликих спеціальних навичок з боку вчителів, тому що перевірку граматичних правил і переклад легко побудувати та об'єктивно оцінювати. Головною функцією вчителя є спостереження, а інколи й коригувальне втручання.

До основних переваг граматико-перекладного методу можна віднести: швидке пояснення мови, що вивчається, адже переклад – це найпростіший спосіб пояснити значення слів і фраз з однієї мови на іншу; легке спілкування між вчителем та учнями, адже воно відбувається рідною мовою; учні добре розуміються на граматиці мови, що вивчається і можуть перекладати навіть складні тексти.

Л. Нагірний зазначає, що граматико-перекладний метод тісно пов'язаний з аспектом навчання письма, де основним дидактичним матеріалом є тексти, які перекладаються рідною мовою, аналізуючи при цьому граматичну структуру та лексику. До цієї методики також входить

аналіз фактичної інформації, вміння передавати головну думку, стисло формувати зміст і резюме [9].

Традиційні методи навчання мови надають перевагу граматичній компетентності як основі володіння мовою. Вони були засновані на ідеї, що граматику можна вивчити шляхом прямого навчання та підходу, який широко використовує повторювані практики та тренування. Цей підхід до викладання граматики був дедуктивним: учням представляють граматичні правила, а потім дають можливість попрактикуватися в їх використанні, на відміну від індуктивного підходу, за якого учням дають приклади речень, що містять граматичне правило, і просять експериментувати з ними. Передбачалося, що вивчення мови має на меті створити великий запас речень та граматичних моделей і розвинути здатність точно й швидко створювати їх у відповідній ситуації. Зразок полягає у встановленні основних правил мови шляхом усного тренування та контрольованої практики, а потім були представлені чотири основні мовні навички в такому порядку: говоріння, аудіювання, читання та письмо.

Сьогодні переважна більшість викладачів визнають, що цей метод мало відповідає розмовним потребам та інтересам сучасних учнів у вивченні мови, але у розвитку граматичної компетентності, яка є важливою складовою комунікативної компетентності, граматично-перекладний метод досі відіграє важливу роль.

Аудіо-лінгвальний метод походить від інтенсивного навчання розмовних мов, що застосовувалось для американського військового персоналу під час Другої світової війни, що призвело до досягнення високого рівня навичок аудіювання й мовлення за відносно короткий проміжок часу. Акцент робиться на повсякденній усній комунікації, при цьому особлива увага приділяється природній вимові: структурні моделі діалогу про повсякденну ситуацію імітуються та відпрацьовуються (спочатку в хоровому мовленні, потім індивідуально), доки відповіді учня не стануть автоматичними. Особлива увага приділяється областям структурного

контрасту між першою та другою мовами. Граматичні правила обговорюються мало. Під час роботи за цим методом мову спочаткучують, а потім практикують усно, перш ніж побачити та використовувати у письмовій формі [23]. Аудіолінгвальний метод був широко поширений у США та Канаді і використовувався як основний підхід до навчання іноземних мов у 1960-х роках.

Серед основних характеристик аудіо-лінгвального методу можна виділити наступні: мовлення є більш важливим, ніж письмова форма; структура та форма мови важливіші за значення; елементи в мові створюються в керований (структурний) спосіб; зразки мови можуть бути вичерпно описані на будь-якому структурному рівні опису; мова структурована як піраміда, тобто мовний рівень є системою в системі.

Вважаємо, що основними перевагами використання аудіо-лінгвального методу є те, що цей метод підкреслює повсякденні культурні особливості мови, яку вивчають учні; надає можливість вивчити правильну вимову та структуру; цей метод дає змогу навчати великі групи учнів; основна увага приділяється навичкам сприйняття на слух та говоріння.

У аудіо-лінгвальному методі учні відіграють пасивну роль, оскільки не мають жодного контролю над змістом чи методом навчання. Учні є просто імітаторами моделі вчителя. Їхня єдина мета – слідувати вказівкам учителя та реагувати якомога точніше та якнайшвидше. А вчитель відіграє активну роль, оскільки він є єдиний уповноважений контролювати і направляти всю навчальну програму. Вчитель контролює й коригує успішність учнів. Він також відповідає за надання учням хорошої моделі для наслідування. Учитель намагається тримати увагу учнів, варіюючи вправи і завдання та вибираючи відповідні ситуації для відпрацювання структур. В аудіо-лінгвальному методі матеріали навчання переважно орієнтовані на вчителя. Навчальні матеріали в основному містять структуровану послідовність уроків, якої необхідно дотримуватися, діалоги, вправи й інші практичні дії, які дозволяють учителям розвинути в учня знання мови.

Прямий метод, також відомий як усний або природний метод, заснований на активному залученні учнів до говоріння та слухання іноземною мовою в реалістичних повсякденних ситуаціях. Ф. Гуен (F. Gouin) був одним із перших реформаторів дев'ятнадцятого сторіччя, хто спробував побудувати методологію навколо спостереження за вивченням мови дитиною. Інші реформатори наприкінці століття також звернули увагу на натуралістичні принципи вивчення мови, і з цієї причини їх іноді називають прихильниками «природного» методу. Насправді, в різні періоди історії викладання мови робилися спроби зробити вивчення іноземної мови більш схожим на вивчення рідної мови. Стверджувалось, що іноземну мову можна викладати без перекладу або використання рідної мови учня, якщо значення передається безпосередньо через демонстрацію та дії. Німецький учений Ф. Франке (F. Franke) писав про психологічні принципи прямої асоціації між формами і значеннями в мові перекладу (1884) та надав теоретичне обґрунтування одномовного підходу до навчання. На думку Ф. Франке, мову можна найкраще вивчити, активно використовуючи її в класі. Замість використання аналітичних процедур, які зосереджуються на поясненні граматичних правил під час навчання в класі, вчителі повинні заохочувати пряме й спонтанне використання іноземної мови в класі. Говоріння починалося з систематичної уваги до вимови. Відомі слова можна використовувати для вивчення нової лексики, використовуючи пантоміму, демонстрацію та малюнки.

Отже, характерною особливістю цього методу є те, що не використовується рідна мова учня. Учні заохочують думати іноземною мовою, а не перекладати на неї чи з неї. Велика увага приділяється хорошій вимові, часто знайомлячи учнів із фонетичною транскрипцією, перш ніж вони побачать стандартну орфографію. Використання формальних граматичних правил і термінології зазвичай уникається.

Роль учителя у використанні прямого методу дуже важлива, адже він надає інформацію про мову, що вивчається, включаючи культуру, що

складається з історії народу, який розмовляє цією мовою. Вчителі багато спілкуються з учнями, ставлячи їм запитання на відповідні теми та намагаючись використовувати в розмові граматичні структури. Учитель спостерігає за прогресом учнів у вживанні цільової мови і надає можливість учням самостійно виправитися, пропонуючи їм зробити вибір між тим, що вони сказали, та альтернативною відповіддю. Учень також приймає активну участь у застосуванні прямого методу під час вивчення мови: активно вивчає нові слова і вирази, спостерігає за мовою, намагається зрозуміти значення сказаного й використовувати мову, яку вивчає.

І. Білецька зазначає, що прямий метод продовжує привертати інтерес і ентузіазм, але його нелегко використовувати в школі. У штучному середовищі класу важко створити природні навчальні ситуації та забезпечити кожному достатньо практики. Таким чином, розвинулося кілька варіантів методу. Зокрема, вчителі часто дозволяють певний ступінь пояснення рідною мовою й граматичних формулювань, щоб уникнути розвитку в учнів швидкого, але помилкового мовлення [23].

Основними перевагами прямого методу є:

- вивчення англійської мови стає цікавим та живим, встановлюючи прямий зв'язок між словом і його значенням;
- це метод діяльності, який сприяє пильності та участі учнів;
- служить міцною основою для подальшого навчання;
- учні можуть розуміти те, що вони вивчають, думати про це, а потім висловлювати власні ідеї правильною англійською мовою про те, що вони прочитали й навчилися;
- цей метод можна використовувати в усіх вікових групах;
- розвиваються плавність мовлення, хороша вимова та продуктивність вираження.

Протягом 1970-х років була широко поширена реакція проти методів, які наголошували на вивченні граматичних форм і приділяли мало або зовсім не звертали уваги на те, як мова використовується в повсякденній ситуації.

З'явилась мета зробити викладання іноземної мови «комунікативним», зосереджуючись на знанні учнями функцій мови та на їхній здатності вибирати відповідні види мови для використання в конкретних ситуаціях.

Ф. Йєд (Francis Setonji Yede) зазначає: «важливо, щоб процеси викладання та вивчення мови радикально відходили від поширеного традиційного граматико-перекладного методу, де увага повністю зосереджена на правилах і вправах, а не на тому, що учні можуть використовувати мову поза аудиторією та в певних соціокультурних ситуаціях. Комунікативне навчання мови складається з практичних навичок, розроблених для того, щоб зробити викладання й вивчення мови значущим і цілеспрямованим. Комунікативне навчання мови розуміється як набір принципів щодо цілей навчання мови, того, як учні вивчають мову, видів діяльності в класі, які найкраще сприяють навчанню, і ролі вчителів і учнів у класі» [49].

Методології, засновані на граматиці, і граматичні вправи повинні поступитися місцем функціональному викладанню та навчанню, що базується на навичках, і замінити їх діяльністю з вільного володіння мовою, заснованою на інтерактивній роботі в малих групах. Це призвело до появи «педагогіки вільного володіння» (fluency-first pedagogy), в якій граматичні потреби учнів визначаються на основі виконання завдань вільного володіння мовою, а не наперед визначеними граматичним навчальним планом [49].

Розвитку комунікативного викладання мови (Communicative Language Teaching) сприяли також нові академічні ідеї. У Великій Британії прикладні лінгвісти почали сумніватися в ефективності ситуативного навчання мови, домінуючого методу в цій країні на той час. Британські прикладні лінгвісти, такі як К. Кендлін (C. Candlin) і Г. Віддоусон (H. Widdowson), зрозуміли, що зосередження на структурі не допомагає учням в оволодінні іноземною мовою. Вони побачили потребу в тому, щоб учні розвивали комунікативні навички та функціональну компетентність на додаток до оволодіння мовними структурами.

Було виявлено підвищений інтерес до самих ситуацій і до мови, з якою учень може зустрітися. «Ситуативні навчальні плани» мали на меті відтворити ці ситуації та навчити різноманітним лінгвістичним діям, таким як прохання, подяка, скарга та інструктаж. Комунікативний метод у вивченні іноземних мов можуть охарактеризувати такі особливості: передбачається використання різноманітних матеріалів, тем, видів діяльності та способів взаємодії; робиться акцент на набутті культурних знань; толерантність до помилок; вчителі є гідями, порадиниками та організаторами; учням надається можливість поділитися та дослідити своє ставлення, почуття та думки; створюється справжня, реалістична навчальна ситуація.

Учитель має взяти на себе роль фасилітатора або спостерігача, а не просто бути зразком правильного мовлення та тим, хто несе головну відповідальність за те, щоб учні створювали речення без помилок. Учитель має виробити інший погляд на помилки учнів і свою власну роль у сприянні вивченню мови. Учні, у свою чергу, мають брати участь у заняттях у класі, які базуються на співпраці, а не на індивідуальному підході до навчання. Учні повинні навчитися слухати своїх однолітків у парах або групових завданнях, а не лише покладатися на вчителів як приклад.

Серед завдань, які пропонує вчитель у ході комунікативного методу, часто зустрічаються такі, в яких можуть брати участь усі учні. Наприклад, рольова гра: учні повинні розіграти ситуацію, пов'язану з темою, яку вони вивчають. Виконуючи цю вправу, вони можуть поліпшувати лексичну компетенцію, намагаючись перевести пасивний словниковий запас з теми в активний. Діяльнісні завдання з розв'язування якоїсь проблеми також є загальновідомим прийомом комунікативного методу: учитель може попросити учнів подумати та придумати можливі рішення для певної проблеми на основі теми, яку вони вивчають у цей момент.

Комунікативні методи викликали загальний інтерес і значно вплинули на практику сучасного навчання іноземних мов. Але була й критична реакція, оскільки лінгвісти та викладачі стикаються з проблемами в забезпеченні

принципової основи для взаємозв'язку запропонованих понять і функцій. Особливо важливою є необхідність надати учням принципи, які дозволять їм побудувати «міст» між функціональними аспектами мови та правильним використанням формальних структур. Прихильники цього підходу визнали ці проблеми, і було багато дискусій щодо того, як комунікативне викладання може розвиватися в майбутньому [23].

Вважаємо, що усі, наведені нами традиційні методи навчання іноземних мов, відіграють важливу роль в формуванні певного компоненту комунікативної компетентності. Так, наприклад, граматико-перекладний метод є основою формування лінгвістичної компетентності, аудіо-лінгвальний метод – соціо-лінгвістичної компетентності, прямий метод – стратегічної компетентності, комунікативний метод – дискурсивної та соціокультурної компетентностей.

1.3. Огляд сучасних методів навчання у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності

Іншомовна підготовка передбачає формування в учнів таких здібностей, які дозволять їм використовувати іноземну мову як інструмент спілкування у діалозі культур. Європейською спільнотою признана необхідність формування багатомовної особистості, відповідно формування комунікативної компетентності здобуває особливе значення і актуальність в освітньому просторі.

В умовах переходу до компетентнісного підходу в навчанні, зміни ціннісних орієнтацій, вчителю необхідні нові методи і технології, що дозволяють виявити наявні знання учня, актуалізувати їх, структурувати навчальний матеріал, вчити не просто запам'ятовувати і відтворювати вивчений матеріал, а й застосовувати знання на практиці. Вчитель повинен

володіти такими методами і технологіями навчання іноземним мовам, які будуть допомагати розвивати здібності критичного і творчого мислення учня, формувати комунікативну компетентність, здатність до взаємодії в полікультурному суспільстві, а також допомагати учням самостійно знаходити необхідний матеріал, вчитися критично усвідомлювати знайдену інформацію, вміти правильно робити висновки, аргументувати їх, а також вирішувати проблеми, що виникають.

Дослідниці О. Пантелєєва і Т. Малєєва вважають, що головними шляхами інтенсифікації процесу формування іншомовної комунікативної компетентності є наступні: компетентнісний підхід в навчанні іноземної мови; соціокультурний підхід в навчанні іноземної мови; комунікативно орієнтоване навчання іноземних мов як засіб міжкультурного спілкування, пов'язаний з використанням його як інструменту пізнання світової культури, духовної спадщини та історико-культурної пам'яті країн і народів світу, способу досягнення міжкультурного взаєморозуміння, що дозволяє успішно формувати соціокультурну компетентність як компонент іншомовної комунікативної компетентності; особистісно-орієнтований підхід в навчанні іноземної мови має величезний потенціал розвиваючого навчання, адже його методи, орієнтовані на великі обсяги матеріалу, що засвоюються, істотно впливають на якість навчання іноземним мовам і забезпечують високий рівень іншомовної комунікативної компетентності учнів. На думку дослідниць, цьому сприяє широке використання техніки і технології організації навчального процесу: аудіо- і відеоматеріалів, комп'ютерних файлів, навчальних програм, тестів, засобів комп'ютерного зв'язку, що дозволяє максимально індивіалізувати процес навчання іноземних мов [13, с. 134].

У процесі вивчення іноземних мов сьогодні застосовуються як традиційні так й інноваційні методи навчання. Серед сучасних методів навчання іноземним мовам розглянемо найбільш ефективні, на наш погляд, для розвитку комунікативної компетентності: метод проектів, метод інтелект

карт, метод навчання мові за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, метод навчання у співробітництві.

Метод проектів здатен розвивати не лише комунікативні навички, але й організаційні та рефлексивні, сприяє розвитку самостійності учнів, вчить об'єктивно оцінювати свою діяльність. Проект – це вираження учнями засвоєного матеріалу через творчу діяльність. Виготовлення колажів, пошукова та дослідницька робота, оголошення, інтерв'ю – все це форми проектної роботи. Для методу проектів важливо:

1) Прогресивна роль вчителя, який керує діяльністю учнів, надає їм допомогу, і втручається лише у тому випадку, коли є така необхідність;

2) Суб'єктивність учня. В проектній діяльності важливий не стільки результат, а сам процес роботи над проектом, коли учні освоюють нові знання, уміння, навчаються самостійності, відповідальності, співпраці;

3) Відсутність кордонів між шкільним та реальним життям. Проекти вчать цілісній картині світу, оскільки учні в процесі виконання проекту повинні самостійно опанувати зміст різних сфер знань;

4) Відсутність традиційного оцінювання. Сама участь у здійсненні проекту свідчить про прогрес учня.

Метод проектів вчить учнів застосовувати свої знання на практиці, найбільше впливає на комунікативну компетентність учнів, а саме: навчально-пізнавальну (створювати ідеї, обирати найкраще рішення, оцінювати результати своєї діяльності); соціокультурну (співпрацювати в процесі навчальної діяльності, допомагати і приймати допомогу, слідкувати за ходом спільної роботи); мовленнєву (відповідати на питання і задавати їх, демонструвати граматичні та лексичні знання і навички, реагувати на висловлювання); компенсаторну (самостійно здійснювати пошук необхідної інформації; виявляти яких умінь не вистачає і уміти застосовувати отримані знання при мовному дефіциті). Якщо учень здатен впоратись з роботою над навчальним проектом, можна сподіватись, що у реальному житті він зможе

планувати свою діяльність, орієнтуватись в різноманітних ситуаціях, співпрацювати з різними людьми.

Є певний алгоритм для застосування методу проєктів для досягнення мети проєкту і для успішної реалізації даного методу:

1. Визначення теми та мети проєкту;
2. Підбір та вивчити необхідних лексичних та граматичних одиниць;
3. Пошук джерел інформації;
4. Відбір потрібних відомостей;
5. Оформлення;
6. Представлення результатів.

На заняттях з іноземної мови проєктна робота допомагає розвивати ініціативність, креативність; підвищує мотивацію; актуалізувати і закріпити отриманні знання, що безпосередньо впливає на формування комунікативної компетентності. Учень може обирати тему проєкту самостійно відповідно до його інтересів. Учитель допомагає поставити цілі, підібрати джерела інформації, визначає термін і об'єм.

Метод проєктів має велике загальноосвітнє значення, оскільки направлений на формування в учнів комунікативної компетентності і навичок самостійної роботи, на розвиток почуття відповідальності за кінцевий результат. Під час роботи з проєктами учні охоче приймають участь у діалогічному мовленні, психологічні мовні бар'єри зникають перед зацікавленістю і бажанням поділитися продуктом своєї діяльності. Саме ці умови і забезпечують розвиток і формування комунікативної компетентності.

Умовою успішного міжкультурного діалогу є не лише високорозвинена лінгвістична компетентність, а й знання традицій, звичаїв, розуміння і поважне ставлення до етнокультурної сутності співрозмовника, його політико-ідеологічних установок в сучасному глобальному просторі. Саме тому доцільно використовувати проєкти культурної направленості.

Метод інтелект карт (Mind-map) є ефективним засобом структурування та візуалізації навчального матеріалу для полегшення його сприйняття і

запам'ятовування. Автором даного методу є Т. Б'юзен (Tony Buzan), який створив спосіб ведення записів лише за допомогою ключових слів та образів. Науковець вважав, що завдяки візуалізації полегшується процес сприйняття і запам'ятовування. Запам'ятовування необхідного матеріалу відбувається через уяву, адже зображення привертають увагу до очей та передаються у мозок, запускаючи асоціації. Таким чином відбувається запам'ятовування.

Інтелект карта – це наочне графічне відображення ходу думок людини навкруги ключового поняття, так би мовити, вербальна змістовна основа для породження власного зв'язного вислову. Вона допомагає структурувати великий об'єм матеріалу, що вивчається, запам'ятати кожен блок опорного конспекту, що представлений у стислій формі, і обрати значущу інформацію для свого власного висловлювання. Інтелект карти – це багатофункціональний засіб формування продуктивних лексичних навичок говоріння на різних рівнях вивчення іноземної мови.

С. Король вважає використання методу інтелект карт для розвитку всіх компонентів іншомовної комунікативної компетентності дуже ефективним. Дослідниця зауважує, що розвиток лексичної компетенції потребує опрацювання лексичного матеріалу, в першу чергу запам'ятовування нових лексичних одиниць іноземної мови. Для ефективного опанування лексики варто використовувати інтелект карти, створюючи мережу навколо основного поняття, доповнюючи його символами і зображеннями, які впливають на наше сприйняття, адже наш мозок на п'ятдесят відсотків має зорове сприйняття, саме тому візуалізація є надзвичайно потужним засобом для поповнення словникового запасу іноземної мови [8].

Лексичні інтелект карти можна створювати як для окремої лексичної одиниці, так і для вивчення певної лексичної теми. Такі інтелект карти можуть допомогти у систематизації вивченої лексики, а також підвести підсумки навчальної діяльності, виявляючи при цьому прогалини у знаннях. Важливо, створивши таку інтелект карту, одразу застосовувати її при усному мовленні.

Розвиток граматичної компетентності є також важливим. Так як граматики будь-якої мови має певну структуру, то використання інтелект карт є доцільним при вивченні різних граматичних тем, адже традиційні таблиці не здатні вмістити весь обсяг граматичного явища.

У формуванні і розвитку соціокультурної компетенції, метод інтелект карт також може прийти на допомогу. Карта, що включає країнознавчу інформацію про країни, мова яких вивчається (традиції, свята, найбільші міста, визначні місця, відомих людей), дозволяє утримувати в пам'яті великі шматки фактичної інформації та будувати логічні висловлювання.

У формуванні мовленнєвої компетентності інтелект карта може стати опорою для переказу тексту. Тоді у центрі записується назва тексту і його основна ідея. Далі на різних гілках позначаються словосполучення. Між ними будується певна послідовність за допомогою ліній. Інший варіант завдання для формування мовленнєвої компетентності за допомогою інтелект карти – написати питання для обговорення у центрі карти, а на гілках – різні варіанти для відповіді. С. Король звертає увагу, на те що під час процесу говоріння учень, спираючись на ключові моменти, самостійно будує речення, пов'язуючи з контекстом на відміну від того, коли розповідь повністю пишеться, а потім заучується. Відсутність готових речень надає самостійності, спонукає до подальшого розвитку думок, розвиваючи таким чином живе мовлення. Для ефективного писемного мовлення дослідниця пропонує використовувати інтелект-карти як підготовчі схеми письмового твору чи переказу. Задля цього можна використовувати нумерацію розгалужених гілок, щоб зберігати цілісність та послідовність викладення змісту письмового завдання [8].

Отже, вважаємо метод інтелект карт ефективним для формування іншомовної комунікативної компетентності, так як він дозволяє залучити асоціативне мислення учня, формує вміння працювати з інформацією (здійснювати її пошук, аналіз, узагальнення, виділення головного і другорядного), допомагає планувати свою мовленнєву поведінку, логічно

будувати послідовність своїх думок, спонукає до самостійного мислення, передбачає креативність мислення.

На сьогоднішній день неможливо уявити собі будь-яке навчання без застосування інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), і навчання іноземній мові не є виключенням. Використання ІКТ допомагає інтенсифікувати та індивідуалізувати навчання, сприяє підвищенню інтересу до предмету і вмотивованості.

При вивченні іноземної мови навчальні мультимедійні презентації, розроблені у програмі MS Power Point зручні як для вчителів, так і для учнів. Презентації дозволяють комплексно та доступно подати матеріал, забезпечують ефективність сприйняття й запам'ятовування нового матеріалу. Навчальні інтернет-ресурси формують і розвивають аспекти іншомовної комунікативної компетентності у всіх її компонентах; комунікативно-когнітивні уміння та навички пошуку, опрацювання, узагальнення, класифікації, аналізу й синтезу отриманої інформації; уміння використовувати інтернет-ресурси для самоосвіти з метою ознайомлення з культурно-історичними аспектами різних країн і народів.

Останнім часом методисти-дослідники посилили увагу технології мобільного навчання (m-learning) – навчання з використанням мобільних пристроїв, яке комбінує можливості мобільних пристроїв з можливостями електронного навчання. Мобільне навчання – це освітня технологія, реалізація якої уможливорюється завдяки використанню мобільних/портативних пристроїв, зокрема смартфонів, планшетів, ноутбуків. Такий підхід змінює весь процес навчання, оскільки мобільні пристрої змінюють форми викладу матеріалу та доступу до нього, а також сприяють формуванню низки необхідних іншомовних компетентностей [19].

Сучасні учні більшість свого часу проводять в інтернет просторі, адже вони належать до «цифрового покоління» (digital natives) і користуються мобільними телефонами змалку. А. Шумило вважає, що вивчення англійської мови за допомогою мобільних пристроїв (Mobile-Assisted Language Learning)

є перспективним методом вивчення мови в будь-якому місці та в будь-який час, адже мобільні додатки ідеально підходять для впровадження технології MALL з метою формування і розвитку англомовної лексичної компетентності [19].

Серед програм для розвитку саме лексичної компетенції можна назвати:

1) Mobile-tutor – програма для мобільних телефонів, яка дозволяє активізувати процес засвоєння іншомовної лексики. Цей електронний тренажер є сучасним варіантом картонних карточок, за допомогою котрих вивчало лексику не одне покоління студентів.

2) Wordshake – електронна гра від British Council, яка містить понад 10 000 англійських слів. Змагаючись і демонструючи власні досягнення через соціальну мережу Facebook, студенти підвищують рівень власної мотивації до вивчення англійської мови.

Але сьогодні існують не лише додатки для мобільних телефонів, покликані розвивати лексичну чи граматичну компетентність. Створені цілі платформи для індивідуальних програм навчання залежно від рівня знань, інтересів, цілей та віку учнів. Одним з прикладів такої платформи є додаток Lingualeo, який містить додаткові матеріали для вивчення шляхом перегляду відео, фільмів, лекцій TED (Technology Entertainment Design) субтитрами, читання книг, прослуховування музики. До переваг таких платформ вивчення мови можна віднести: ефективне вивчення лексики на різну тематику з перекладом слів, словниковими картками, аудіюванням та іншими елементами; вивчення граматики; проходження тесту з адаптацією під різні рівні для визначення рівня володіння мовою; можливість відстежувати власний прогрес; зручний і яскравий інтерфейс; можливість комплексного формування й розвитку навичок читання, аудіювання, письма, розширення словникового запасу в ігровій формі, а отже розвитку лінгвістичної компетентності [19].

Спосіб організації навчання у співробітництві (Cooperative learning) був запропонований професором Е. Аронсоном в 1978 р. Учні поділяються на групи по 4-6 осіб для роботи над навчальним матеріалом, який в свою чергу розділений на фрагменти (сміслові або логічні блоки). Даний метод краще використовувати на етапі творчого застосування мовного матеріалу. Кожен учень команди отримує свою частину завдання. Потім усі учні, які працюють над одним і тим самим питанням, але знаходяться у різних групах, зустрічаються й обмінюються інформацією як експерти у своєму питанні. Повертаючись до своїх власних груп, вони навчають інших членів групи всьому тому, що дізналися. Так робить кожен член команди. Звітує з усієї теми вся команда і кожен член групи окремо. На заключному етапі вчитель може запитати будь-якого члена групи. Учні однієї групи можуть доповнювати свого одногрупника так, як вважають необхідним.

Інший різновид навчання у співробітництві – Learning Together був запропонований Девідом і Роджером Джонсон (David Johnson, Roger Johnson). Клас поділяється на рівні (за рівнем знань) групи по 3-4 особи. Кожна група отримує одне завдання. Усі завдання є частиною однієї великої теми. Наприклад, весь клас працює над темою «Подорожі». Всі разом планують маршрут та різновид подорожі. Кожна група отримує завдання підготувати свою частину: забронювати квитки, забронювати готель; обрати визначні місця для відвідування тощо. В результаті спільної роботи окремих груп і усіх груп загалом відбувається засвоєння всього матеріалу. Під час роботи групи спілкуються між собою в процесі колективного обговорення, пропонуючи свої варіанти, уточнюючи деталі, задають один одному питання. При роботі з даним методом велика увага повинна приділятися з боку вчителя комплектації груп (з урахуванням індивідуальних та психологічних особливостей кожного члена) і розробці завдань для кожної конкретної групи.

Завдання, передбачені для навчання у співробітництві, можуть бути різні: завдання на перевірку домашнього завдання, робота над текстом для

читання, підготовка до контрольної роботи, спільна робота по проекту, робота з лексичними одиницями. Визначивши навчальні цілі уроку, важливо намітити які ролі передбачає діяльність учнів у групах. Учням це повинно бути зрозумілим, щоб вони самі розподілили хто яку роль здатен виконати. При цьому вчитель залишається повноцінним учасником процесу навчання. Працюючи в групах учні проявляють мовленнєву самостійність, допомагають один одному, корегують висловлювання одногрупників.

Завдяки технології «навчання у співробітництві», учні активніше висловлюють свої думки. Завдяки колективній навчальній діяльності у групах, учні можуть активно вивчати й трансформувати навчальний матеріал у різних ситуаціях спілкування, які створює вчитель. Під час активного співробітництва і ефективного керування вчителем, швидкість та інтенсивність набуття мовленнєвого досвіду зростає, що призводить до впевненого виконання мовленнєві дії учнем. Таким чином, навчання у співробітництві підвищує ефективність формування комунікативної компетентності, так як підвищує мотивацію учнів і покращує результативність навчального процесу.

Який би інноваційний метод для навчання іноземної мови учитель не обрав, він повинен пам'ятати, що комфорт учня на уроці і мотивація на вживання іноземної мови – це важливі складові успіху. Учень повинен бути ініціативним у вивченні мови, він має усвідомлювати, що його інтереси й творчі здібності можуть йому допомогти у вивченні мови. Вчителю, в свою чергу, важливо стимулювати мовленнєві, когнітивні й творчі здібності учня.

Висновки до розділу 1

Формування та розвиток іншомовної комунікативної компетентності сьогодні є основною метою на уроках іноземних мов. Розгляд внутрішньої складової іншомовної комунікативної компетентності учня і у подальшому визначення рівня її сформованості потребують вивчення структури даної компетентності. Саме тому у даному розділі нами було проаналізовано тлумачення поняття «іншомовна комунікативна компетентність» як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. На нашу думку, найбільш повним визначенням даного поняття є наступне: іншомовна комунікативна компетентність – це сукупність знань про систему мови та її одиниці, їх побудову й функціонування в мові, про способи формування думок мовою, що вивчається, і розуміння суджень інших, про національно-культурні особливості носіїв мови, що вивчається; це здатність людини здійснювати спілкування у різних видах мовленнєвої діяльності відповідно до розв'язуваних комунікативних завдань. Тобто іншомовну комунікативну компетентність слід розглядати як здатність здійснювати спілкування іноземною мовою в різноманітних ситуаціях взаємодії, враховуючи мовні та мовленнєві норми, а також соціокультурний контекст спілкування

З'ясовано, що у науково-педагогічній літературі не існує єдиного підходу щодо визначення структурних компонентів іншомовної комунікативної компетенції, серед яких важливими вважаємо: лінгвістичний компонент, соціокультурний компонент, дискурсивний компонент і стратегічний компонент.

Методи навчання, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності сьогодні дуже різноманітні. У розділі здійснено огляд традиційних і сучасних методів навчання іноземної мови, зокрема англійської, які можуть сприяти формуванню та розвитку іншомовної комунікативної компетентності. До традиційних методів ми

віднесли: граматично-перекладний метод, аудіо-лінгвальний метод, прямий метод, комунікативний метод. Вважаємо, що, незважаючи на велику кількість інноваційних методів навчання іноземної мови, деякі традиційні методи залишаються невід'ємною частиною навчального процесу і відіграють свою роль у формуванні певних компонентів іншомовної комунікативної компетентності.

Серед провідних методів навчання іноземної мови ми звернули увагу на метод проєктів, метод інтелект карт, метод навчання мові за допомогою ІКТ, метод навчання у співробітництві. Метод проєктів є ефективним засобом формування комунікативної компетентності, особливо якщо учні мають можливість самостійно обрати теми проєктів, адже їх ідеї відображають їх власні потреби. Даний метод відтворює умови, в яких процес навчання наближується до процесу природного засвоєння мови, а також дозволяє моделювати спілкування, що сприяє безпосередньому розвитку комунікативної компетентності. Метод інтелект карт (mind map) є вельми ефективним при формуванні лінгвістичного компоненту комунікативної компетентності, адже він залучає асоціативне мислення учнів.

Сучасні учні більшість свого часу проводять в інтернет просторі, що відкриває безліч можливостей, як для пошуку необхідної інформації, так і для швидкої комунікації, тому урок іноземної мови вже не можливо уявити без використання інформаційно-комунікаційних технологій. Вони надають безліч можливостей для спілкування, а отже і для розвитку іншомовної комунікативної компетентності. Так само й навчання у співробітництві сприяє формуванню комунікативної компетентності, оскільки дає гарний стимул для пізнавальної діяльності та для комунікації, оскільки у даному випадку учень завжди може розраховувати на допомогу інших учасників групи.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Доцільність комбінування традиційних і сучасних методів навчання на уроках англійської мови у старших класах

Освіта за останні роки зазнала значних змін завдяки технологічному прогресу. Викладання мови, як специфічна галузь освіти, також зазнало цих змін. Викладачі іноземних мов, як правило, використовують найновіші методичні тренди, і намагаються бути добре проінформованими про все, що можуть надати освітні технології в їхній галузі. У той же час сьогоденні учні, які належать до «цифрового покоління» або «digital natives», живуть у середовищі, яке швидко змінюється, з багатьма можливостями та відповідями, доступними з поширенням інтернету та інформаційних технологій. Роль вчителів і учнів зазнала важливих змін у епоху цифрових технологій. У порівнянні з традиційним класом, де вчитель був центральною фігурою, яка є і лідером, й головним джерелом знань та інформації, тоді як учні були переважно отримувачами навчального змісту, наданого вчителями й підручниками, сьогодні учні грають головну роль у навчально-виховному процесі. Роль учителя трансформувалася з традиційної фігури вчителя-вихователя на нову роль модератора, фасилітатора та інструктора. Учні стали дуже активними учасниками та відповідальними дійовими особами процесу викладання й навчання.

Концепція навчання іноземних мов і програми з іноземної мови для середніх загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови визначають основну мету навчання, що полягає у формуванні комунікативної компетентності учнів й розвитку умінь використовувати іноземну мову як інструмент у взаєморозумінні між культурами на базі

комунікативно орієнтованого підходу до навчання. Пріоритетною сьогодні є комунікативна мета в навчанні, яка передбачає організацію діяльності, що спрямована на оволодіння учнями спілкуванням в обох формах, як в усній, так і в писемній.

У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти зазначається: «визначення головних та проміжних цілей вивчення і викладання мови має будуватись на врахуванні потреб учнів й суспільства на завданнях, видах діяльності та процесах, які учням потрібно вміти реалізувати для задоволення цих потреб, та на компетенціях і стратегіях, якими їм необхідно для цього володіти й удосконалювати» [5, с. 194]. Основним методологічним принципом Ради Європи є: методи, що використовуються у вивченні, викладанні та дослідженні мов, мають розглядатися з точки зору їх найбільшої ефективності для досягнення цілей, узгоджених із потребами окремих учнів в їх соціальному контексті [5, с. 209].

У загальноосвітні школи сьогодні впроваджуються інноваційні методики викладання іноземної мови, але тим не менш, велике значення, як і раніше, має використання традиційних методів. Традиційні методи не використовуються в чистому вигляді. Змішування методів дає найкращі результати, але очевидно, що використання лише традиційних методів в навчанні іноземної мови у сучасному освітньому просторі стає малоефективним. Сучасний випускник загальноосвітньої школи повинен володіти іноземною мовою для ефективного вирішення комунікативних завдань в ситуаціях особистого спілкування і в умовах академічної мобільності, адже багато учнів беруть участь в міжнародних освітніх програмах.

Освітні програми з іноземної мови є рамковими, а отже не обмежують діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатися інтегровано. Як зазначено в методичних рекомендаціях щодо організації освітнього простору Нової української школи, затверджених наказом МОН України від 23.03.2018 № 283, «у Новій

українській школі зростає частка проєктної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального процесу в класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи» [4].

Необхідність та неминучість взаємозв'язку інновацій і традицій у розвитку освітніх технологій є незаперечним фактом. До переваг традиційних методів навчання мови можна віднести такі фактори: системний характер навчання; впорядковане логічно правильне подання матеріалу; оптимальні витрати ресурсів упродовж освітнього процесу. В. Новосьолова зауважує, що на уроках різних типів необхідно організовувати роботу в такий спосіб, щоб учні мали можливість задовольнити свої освітні потреби, тобто перетворити процес здобування знань на необхідність. А оптимальне поєднання традиційних й інноваційних методів навчання мови в освітньому процесі сприятиме досягненню очікуваних результатів навчання здобувачів освіти [11].

Інноваційних методів навчання так само багато, як і традиційних. Не існує універсальних методів і засобів вивчення іноземної мови. Жоден з методів навчання, якщо використовується окремо, не забезпечує необхідних результатів. Використання будь-яких методів навчання повинно здійснюватися в контексті педагогічної системи, з урахуванням її елементів і особливостей, контингента учнів, мети і змісту навчання. Є багато факторів, які можуть вплинути на процес вивчення мови: загальна мотивація учнів, спосіб викладання мови – індивідуально чи в групі, характеристики вчителя, підручник і матеріали, які використовуються, час, витрачений на вивчення, вік учнів, попередній досвід вивчення мови, таланти тощо.

Кожний етап навчання (початкова школа, основна школа, старша школа) характеризується не тільки різною тематикою й обсягом навчального матеріалу для навчання спілкування, але й різноманітними методами, формами і видами навчальної діяльності відповідно до рівня розвитку учнів,

їхніх інтересів, досвіду. Тому кожний етап повинен мати свої цілі і завдання [7]. Навчання іноземної мови в старшій школі має свої особливості. Учитель повинен не лише дати учням необхідні знання, сформувати словниковий запас і розвинути мовні навички, але й сформувати мовну особистість, яка у майбутньому буде здатна вільно спілкуватися з представниками інших культур. Перед вчителем стоїть складне завдання – мотивувати учня для подальшого вивчення не лише мови, а й культури іншої країни. Тому в процесі навчання мови дуже важливим є правильний підбір навчальних матеріалів і форм роботи.

У школярів старшої школи розвивається індивідуальний стиль мовлення, відбуваються якісні зміни в їхній комунікативній діяльності, що має позитивний вплив на формування іншомовних умінь і навичок. На даному етапі вчитель має докладати значних зусиль, щоб підтримувати інтерес учнів до навчання, а також щоб зберегти вже набуті знання, уміння та навички. Працюючи з учнями старшої школи, І. Павельчук робить висновок про те, що учень, сідаючи за парту, хоче чогось цікавого і незвичайного. Він щирий і відкритий з великим бажанням творити, тому на уроках варто застосовувати методи, що стимулюють учнів до творчої, продуктивної праці, викликають прагнення до активних дій, спілкування і висловлювання власних думок іноземною мовою [12]. До таких методів саме й належать обрані нами комунікативний метод, метод проєктів, навчання у співробітництві, метод інтелект-карт. Метод навчання у співробітництві дозволяє учням працювати разом, колективно конструюючи, продукуючи нові знання, а не споживаючи знання вже у готовому вигляді. Сильні учні можуть допомогти слабшим учням у вивченні іншомовного матеріалу. Навчання у співробітництві сприяє створенню доброзичливого психологічного клімату в класі, а також допомагає слабшим учням позбутися страху висловлюватися перед аудиторією. Метод проєктів дозволяє будувати навчальний процес спираючись на інтереси учнів, дає можливість учню проявити самостійність в плануванні, організації, контролі своєї навчально-

пізнавальної діяльності, результатом якої є створення якогось продукту. За допомогою проектного методу розширюється кругозір учня, а також закріплюється лексико-граматичний матеріал.

Коли йдеться про іноземну мову, то традиційні методи навчання асоціюються з навчанням учнів запам'ятовувати та декламувати вивчене. З появою новітніх методів викладання мови, традиційні методи не зникли: відбувалося свого роду накладення одного методу на інший, нового на старий чи старого – на новий. На нашу думку, традиційні і сучасні методи найкраще працюють разом. Для більшої ефективності традиційні методи навчання повинні використовуватися на основі контексту, в якому вони застосовуються. Традиційні методи припускають, що вчитель однаково навчає всіх учнів. Сучасні методи навчання дають учню можливість думати, творити та вдосконалюватись, отримуючи незначні інструкції від учителя або взагалі не отримуючи їх. Як традиційні, так і сучасні методи мають свої переваги та недоліки, і найкращий підхід для конкретного класу буде різним залежно від учнів та цілей навчання. Для прикладу наведемо переваги і недоліки традиційного граматико-перекладного методу, а також новітнього методу «скаффолдинг». До переваг граматико-перекладного методу можна віднести: 1) основна увага на граматиці, структурі речень і значеннях слів. Метод граматичного перекладу зосереджується на застосуванні граматики та правильній структурі речень. Це особливо корисно при навчанні учнів письму та читанню іншою мовою. Це дозволяє їм вивчати взаємозамінні слова та фрази ефективніше, ніж словесний метод навчання; 2) зниження стресу вчителя. Ресурси для граматико-перекладного методу легше знайти, ніж для інших підходів, і, як правило, цей метод вимагає меншої участі вчителя. Навчальні ігри рідко потрібні, оскільки учні безпосередньо перекладають текст іншою мовою. Завдяки цьому методу спілкування між учнями та вчителями скорочується, що дозволяє уникнути непорозумінь і мовних бар'єрів, які можуть виникнути під час використання методів, які

зосереджується на спілкуванні вчитель – учень або вербальному вивченні мови.

Серед недоліків граматико-перекладного методу можна назвати:

- 1) мотивація та участь учня. Граматико-перекладний метод передбачає невелику роль учня у навчальному процесі та мінімальну взаємодію між вчителем і учнем. Оскільки уроки з використанням граматично-перекладного методу не є інтерактивними та нецікавими для учнів, вони, швидше за все, втраять інтерес до предмету та стають менш мотивовані до навчання. Крім того, цей метод не вимагає від учнів участі у будь-яких заходах або спілкування один з одним, тому вони не навчаться використовувати мову в реальному житті, а лише знатимуть, як перекладати з однієї мови на іншу;
- 2) неприродна і неточна вимова. У дитинстві люди зазвичай вчать говорити раніше, ніж вчать писати й читати. У граматико-перекладному методі цей природний метод навчання є зворотним. Студентів навчають лише читати й писати мовою. Просте застосування граматики та структури речень не може належним чином підготувати їх до реалістичної розмови чи вербального спілкування, оскільки в даному методі не робиться акцент на розмовній мові.

Скаффолдинг – це техніка навчання, яка використовується для встановлення зв'язків між учнями шляхом встановлення деталей, що оточують одиницю, перш ніж її фактично викладають. Скаффолдинг дозволяє вчителю побудувати міст від поточних знань учнів до інформації, що викладається. Вчитель правильно використовує метод скаффолдингу, якщо моделює задане завдання та повільно передає знання учням, щоб вони могли твердо зрозуміти предмет. До переваг скаффолдингу можна віднести:

- 1) залучення учня. Завдяки скаффолдингу учень залучається до активного процесу навчання. Учитель спирається на знання, які має учень з конкретної теми. Скаффолдинг як дослідницьке завдання, у якому учень змушений знайти рішення на питання, на які немає відповіді. Це мотивує учня і дає йому бажання вчитися більше;
- 2) скаффолдинг мінімізує рівень розчарування

учня. Його можна використовувати, щоб підтримати учнів, які легко розчаровуються під час навчання з однолітками.

Серед недоліків скаффолдингу можна назвати відмову від контролю, щоб дозволити учням навчатися у своєму власному темпі. Це також займає багато часу. У вчителя може не вистачити часу, щоб завершити весь урок. У деяких випадках учитель може бути змушений скоротити час, виділений для кожного учня, щоб задовольнити всіх учнів. Це може призвести до розчарування, і прагнення учнів до навчання може повільно згаснути. Для того, щоб працювати з учнями за методом «скаффолдингу» на уроках, вчителям потрібна професійна підготовка. Ця стратегія навчання вимагає від учителя дозволити учням робити деякі помилки, щоб вчитися. Вчителі, які не пройшли спеціального навчання цьому методу, навряд чи навмисно дозволять учням робити помилки в процесі навчання.

Із наведених прикладів ми можемо переконатися, що кожен окремих метод навчання іноземної мови має свої переваги і свої недоліки. Тому ми вважаємо, що для досягнення найкращого результату у кожному окремому класі вчитель має обирати і комбінувати традиційні та сучасні методи навчання.

Присутність інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні іноземних мов стала необхідною для того, щоб задовольнити вимоги сучасного освітнього контексту інформаційного суспільства. Нові цифрові навички вчителів іноземної мови є обов'язковими та незамінними, головним чином ті, що стосуються створення та адаптації цифрових матеріалів, комунікаційної діяльності в цифрових медіа, а також реалізації цифрових стратегій вивчення іноземної мови.

В теорії вчителі вважають, що інформаційно комунікаційні технології (ІКТ) є більш бажаним підходом для учнів у сучасному мовному класі, хоча самі вчителі, швидше за все, віддають перевагу традиційним методам навчання. Однак, М. Мічос (M. V. Michos), В. Маркович (V. V. Markovic) і К. Насрадін (K. Nasradin) у своєму дослідженні зауважують, що на практиці

учні вважають ІКТ не важливою, а просто додатковою та необов'язковою частиною процесу вивчення мови, тоді як традиційні матеріали, такі як підручники та робочі зошити, все ще залишаються дуже корисними інструментами, які допомагають їм опанувати іноземну мову [36]. Учні можуть бажати й потребувати від занять іноземної мови у класі не просто використання ІКТ і, звичайно, не використання ІКТ на кожному уроці, а поєднання ІКТ і традиційних методів навчання. Крім того, коли йдеться про певні мовні аспекти, учні фактично віддають перевагу старим, традиційним інструментам, таким як підручники та робочі зошити.

На заняттях з іноземної мови, важливо стимулювати розвиток усних навичок і навичок спілкування. І. Павельчук вважає, що необхідно з повагою відноситись до висловлювань учнів, заохочувати їхні спроби братися за складні задачі, розвиваючи тим самим їхню мотивацію і наполегливість. Під час мозкової атаки учнів потрібно спонукати до висловлювання максимальної кількості ідей, причому важливою є не їх якість, а кількість. При висловленні різноманітних ідей в старшокласників виникає здатність формувати нові нестандартні ідеї, давати відповіді на запитання, що не збігаються з загальноприйнятими [12]. Інтеграція навичок говоріння, аудіювання, читання та письма учнів у кожному класі, що підтримується ІКТ, високо цінується. Така комбінація може стимулювати мотивацію учнів як до вивчення мови, так і до вдосконалення їхніх мовних навичок. Але якщо немає належної педагогічної стратегії вчителя мови, яка стоїть за використанням ІКТ у класі, процес викладання та навчання мови не може бути функціональним та ефективним. З іншого боку, просто використання традиційних методів у вигляді простого користування підручниками та робочими зошитами вже не може бути успішним. Тому, щоб бути ефективними вчителям іноземних мов необхідно враховувати як сучасні тенденції, так і вимоги учнів, навіть коли вони повністю протиставляються, особливо якщо це впливає на мотивацію учнів. Дуже важливо поєднувати переваги та як традиційних, так і сучасних методів і підходів в класі,

зберігаючи роль вчителя як вихователя, наставника, посередника і водночас визнаючи потреби учнів, які не обов'язково повинні відповідати сучасним тенденціям в освіті.

2.2. Методична розробка циклу уроків англійської мови для 10 класу за темою «Crime and punishment»

Цикл уроків розроблений для учнів 10-х класів гімназій та ліцеїв на основі методичного комплексу Solutions Intermediate / Pre-Intermediate [30, 31].

Методична розробка уроку №1

Сфера спілкування: особистісна.

Тематика ситуативного спілкування: Crimes and criminals.

Мовний інвентар: нові ЛО: burglary, joyriding, murder, robbery, steal, theft, vandalise, shoplifter, drug dealing, smash; граматика: застосування минулих (Past Simple, Past Continuous) та теперішніх (Present Simple, Present Continuous) часів.

Мета уроку (як намір вчителя):

- формувати комунікативну компетентність учнів;
- вивчити нові ЛО з теми;
- спонукати учнів до іншомовного спілкування;
- повторити правила використання минулих часів;
- удосконалювати навички аудіювання;
- розвивати уяву та творчі здібності учнів.

Наприкінці уроку учень:

- володіє новими ЛО;
- проявляє інтерес до іншомовного спілкування;
- вільно використовує теперішні та минулі часи;
- удосконалює навички аудіювання;

- розвиває уяву та творчі здібності.

Тип уроку: комбінований.

Форма роботи: очна.

Обладнання: роздатковий матеріал, інтелект-карта, аудіозапис.

Схематичний план уроку:

I. Початок уроку:

1. Привітання та організація класу – 1хв.
2. Введення в іншомовну атмосферу – 3 хв.
3. Оголошення теми та мети уроку – 1хв.

II. Основна частина:

1. Робота з ЛО з теми (складання інтелект-карти) – 20 хв.
2. Аудіювання – 7 хв.
3. Колективне обговорення різних видів злочинів – 8 хв.

III. Заключна частина уроку:

1. Рефлексія – 2 хв.
2. Виставлення оцінок – 1 хв.
3. Пояснення домашнього завдання – 2 хв.

Хід уроку:

I. Початок уроку:

1. Привітання та організація класу:

T: Good morning, students! I am glad to see you. Sit down, please. I hope everybody is ready. Let's start our lesson.

2. Введення в іншомовну атмосферу:

T: Look at the blackboard, please. We have photos here. And I will give you extracts from the newspaper reports. Your task is to read the report and match each report with the photo.

Учитель роздає картки із повідомленнями з газет:

- a) Joyriders stole four cars in Oxford last night...

- b) The police are questioning a group of vandals who smashed bus shelters in the town center...
- c) A shoplifter stole an MP3 player from a department store...
- d) Last year drug dealers sold \$1 million of heroin and cocaine on the street of Manchester...
- e) Police arrested a burglar who broke into three houses on Friday evening...
- f) Robbers robbed a bank in Liverpool yesterday morning. They took \$ 1,000,000...

Клас працює разом. Бажаючі відповісти підіймають руку. Таким чином в учнів активізується лексика з теми, їм буде легше сприймати нові слова та застосовувати їх.

T: Okay, well done!

3. Оголошення теми та мети уроку:

T: As you can already understand our today's topic is «Crimes and criminals». You will learn new words and expressions, you will find out different types of crimes and how they are called in English. We will make a mind-map, which can help you to speak on the topic.

III. Основна частина:

1. Робота з ЛО з теми, складання інтелект-карти:

T: Now I want you to look through newspaper reports again and tell me which words are new for you.

Students: joyriders, stole, smash, shoplifter, drug, burglar, robber, rob.

T: Okay, very well. Look at the blackboard, please. Here we have a mind-map, but you need to fill it. We have three categories in this map: crimes, criminals and verbs. Some words are already on the map and some of new words I have translated for you. So, let's fill the map together (див. Додаток А).

На одній частині дошки заздалегідь розміщені деякі нові слова з прикладом. Учнім необхідно доповнити карту поданими словами і провести

відповідність між злочином, злочинником і дією. Можна працювати «ланцюжком».

Нові ЛО, які подаються на дощі:

Burglary – крадіжка зі зломом;

Drug dealing – торгівля наркотиками;

Joyriding – крадіжка машин заради розваги;

Murder – вбивство; вбивати;

Robbery – пограбування;

To rob – грабувати;

To steal – красти;

Shoplifter – магазинний злодій;

Thief – злодій;

Vandalism – вандалізм.

T: Which two crimes from our map are not in the photo?

Student A: It's a murder.

Student B: It's a theft.

T: You are quite right!

T: Now you need to choose the best sentence and put it in the correct form.

Verbs: go joyriding, rob, steal, burgle, spray, vandalize, murder.

1. Robin Hood _____ the rich and gave to the poor.
2. Somebody _____ my bicycle last week. I hope the police catch the thief.
3. Somebody _____ the bus shelter last night. They broke the glass and _____ graffiti.
4. A couple of teenagers _____ three houses in our street. They took money and jewellery.
5. Somebody _____ a drug dealer in Birmingham yesterday. They found his body in a park.
6. A boy and a girl _____ last night. They stole a car and crashed it into a street lamp.

2. Аудіювання:

T: We will listen to a dialogue. After listening, we need to do some tasks. You will listen twice. After the first listening, you need to choose the crime people are talking about. After the second listening, you need to answer some questions. Let's look at the tasks before listening.

Task 1.

- 1) burglary / vandalism;
- 2) robbery / shoplifting;
- 3) drug dealing / theft;
- 4) robbery / shoplifting;
- 5) joyriding / theft.

Task 2.

1. Did the police know who broke into the school?
2. What happened to Mark?
3. Why does the speaker think that he saw drug dealers?
4. What did a teenager steal from the department store?
5. What did teenagers do with the car they took?

Tapescript:

1. – *Somebody broke into the school in the middle of the night.*
 – *Broke into the school, really? Do you know how they got in?*
 – *They climbed through a window.*
 – *Did they steal anything?*
 – *No, but they smashed lots of desks and chairs.*
 – *That's terrible! Do they know who did it?*
 – *Well, the police arrested two boys this morning.*
2. – *Did you hear about Mark?*
 – *No, what?*
 – *Two teenagers stopped him in the street last night when he was walking home. They stole his wallet and his mobile.*
 – *Is he okay?*

- *Yes, they didn't hurt him.*
3. – *I saw two men selling drugs at the end of our road.*
 – *Really? How do you know they were selling drugs?*
 – *A car stopped near the men. And a man in the car gave them some money. And they gave him something. I couldn't see because it was dark. But I am sure they were drugs.*
4. – *Kate's son stole a CD from the department store in town last weekend.*
 – *Yes, I've heard. A shop assistant call the police.*
 – *I don't think that was necessary. It was only a CD.*
 – *They shouldn't steal from shops, should they?*
 – *No, but he is only 16.*
5. – *Some boys took our neighbours' car last night.*
 – *Really?*
 – *Yes, they didn't steal it, but they drove it around the streets for an hour and then left it near the park.*
 – *Did the police catch them?*
 – *Yes, they are questioning two local boys at the police station.*

3. Колективне обговорення різних видів злочинів.

T: Which crimes from our mind map are a problem where you live?

Учні відповідають.

T: Which three of the crimes you consider the most serious? Why?

Учні діляться своїми думками.

T: Thank you very much. Now you know some new words on the topic «Crime» and you can use them to discuss such a serious problem for each society.

III. Заключна частина уроку:

1. Рефлексія.

T: We have discussed different types of crimes. What was interesting for you? What new did you find out?

Учні відповідають.

2. Виставлення оцінок.

T: Some of you were very active today and participated in all activities.

Also, a lot of interesting and fresh ideas we could hear from...

But ... and... were rather absent. You can work much better, next time I will be waiting for you to express yourself.

3. Повідомлення та пояснення домашнього завдання.

T: Your homework for the whole topic «Crime» is a project. You need to divide into groups of 3-4 students and work on the project «The most famous crimes in history». You will present your projects during our last class in this block. For the next class you must learn by heart new words.

Thank you for the lesson, you may be free. Have a nice day!

Методична розробка уроку №2

Сфера спілкування: особистісна.

Тематика ситуативного спілкування: The great diamond hoax.

Мовний інвентар: нові ЛО: hoax, genuine, mine, scammer; граматика: не пряма мова, узгодження часів.

Мета уроку (як намір вчителя):

- формувати комунікативну компетентність учнів;
- повторити правила формування не прямої мови;
- вивчити та закріпити правила узгодження часів;
- спонукати учнів до іншомовного спілкування;
- удосконалювати навички читання та перекладу;
- розвивати уяву та творчі здібності учнів.

Наприкінці уроку учень:

- перетворює пряму мову в не пряму мову;
- знає правила узгодження часів;
- проявляє інтерес до іншомовного спілкування;
- коротко перекладає не пряму мову на українську мову;
- удосконалює навички читання;
- розвиває уяву та творчі здібності.

Тип уроку: комбінований.

Форма роботи: очна.

Обладнання: підручник Solutions Intermediate, роздатковий матеріал.

Схематичний план уроку:

I. Початок уроку:

1. Привітання та організація класу – 1хв.
2. Введення в іншомовну атмосферу – 3 хв.
3. Оголошення теми та мети уроку – 1хв.

II. Основна частина:

1. Читання і переклад тексту – 8 хв.
2. Введення граматичних правил – 7 хв.
3. Виконання вправ на непряму мову і узгодження часів – 10 хв.
4. Вживання вивчених граматичних правил у мовленні – 10 хв.

III. Заключна частина уроку:

1. Рефлексія – 2 хв.
2. Виставлення оцінок – 1 хв.
3. Пояснення домашнього завдання – 2 хв.

Хід уроку:

I. Початок уроку:

1. Привітання та організація класу:

T: Good morning, students! I am glad to see you. Sit down, please. I hope everybody are ready. Let's start our lesson.

2. Введення в іншомовну атмосферу:

Вчитель роздає учням картки з реченнями. Всі речення – пряма мова.

T: Look at these sentences. Guess, who can say these lines?

Sentences:

- a) “We found the diamonds in a secret location last week”.
- b) “I'm robbing the bank”.

- c) “A man tried to rob the bank”.
- d) “We are looking for businessmen to invest in the mine”.
- e) “We want to visit the secret location with diamonds”.
- f) “We arrested those guys”.

Клас працює разом. Бажаючі відповісти підіймають руку. Таким чином в учнів активізується лексика з теми, їм буде легше сприймати нові слова та застосовувати їх.

T: Well done!

3. Оголошення теми та мети уроку:

T: Now tell me, please, what grammar topic you have found in your cards. Yes, you are right. It is direct speech. But today we are going to speak about reported speech and discuss the rules which will help you to change sentences from direct speech into reported.

II. Основна частина:

1. Читання та переклад тексту.

T: Now open your student’s book, please on the page 55 and let’s read the text about great diamond hoax. There are some new words in the text. You can see them on the blackboard.

Ноах – обман;

Genuine – справжній;

Mine – шахта.

T: Your task is to read the text, translate it and find sentences with reported speech.

Учні за бажанням читають і перекладають текст, звертаючи увагу на речення з не прямою мовою.

The great diamond hoax

One night in 1871, two men called Philip Arnold and John Slack arrived at the San Francisco office of a rich businessman called George Roberts and said that they had come to discuss important business with him. They were carrying a small,

leather bag and Arnold told Roberts that it contained diamonds. They said that they had found the diamonds in a secret location the week before and that they were looking for businessmen to invest in the mine. An expert examined the diamonds and confirmed that they were genuine, so Roberts told the men that he was happy to invest there and then. News of the new mine spread quickly and in the following weeks, lots of businessmen gave thousands of dollars to Arnold and Slack. When some of the investors wanted to visit the secret location, Arnold and Slack said they would take them there the next day. Arnold told that they could dig for diamonds themselves, and when they did, they soon found some. But it was all a hoax. In fact, Arnold and Slack had bought the diamonds in London for \$ 35,000, returned to the USA and buried them in the earth. The diamonds were real but the mine was fake. Arnold and Slack disappeared with \$ 660,000 of investors' money [30].

2. Виведення граматичних правил.

T: Very well! So, after reading and translating the text you understand that we use reported speech to report what someone has said without using their exact words. With the help of translation into Ukrainian, you noticed that when we change direct speech to reported speech, we often make the verb form go one tense back. Let's fill in the table. The text can help you.

Direct speech	Reported speech
1. Present Simple	
2.	Past Continuous
3. Past Simple	
4.	Past Perfect
5. Can	
6.	Would

T: You should also remember that in reported speech pronouns and time expressions often change:

I – he/she;

We – they;

You – I.

Today – that day;

Tonight – that night;

Next week – the next week;

Yesterday – the day before;

Last month/year – the month/year before.

T: Let's look at the examples:

“I'm tired”, she said. – She said she was tired.

“We are upset”, they said. – They said they were upset.

“You are late”, he said. – He said I was late.

“I saw Tom yesterday”, he said. – He said he had seen Tom the day before.

3. Виконання вправ на не пряму мову і узгодження часів.

T: Let's practice in changing direct speech into reported speech. We work with exercises in your student's book (pages 55 and 117) [30].

Exercise 1:

Complete the sentences with *said* or *told*. Then rewrite the direct speech as reported speech.

Example: “I don't believe your story”, Jack *said* to his sister. – *Jack said to his sister that he didn't believe her story.*

1. “I've spent all my money”, his mother _____.
2. “We will be in London tomorrow”, she _____ her friend.
3. “I arrived yesterday”, _____ Mark.
4. “You always spoil my fun!” Jack _____ his sister.
5. “I am not listening to you”, Suzie _____ her dad.
6. “We can't see you until next week”, they _____ me.

Exercise 2.

Complete the sentences in reported speech.

1. "We saw a strange man in the garden", they told their son.
They told their son that _____ a strange man in the garden.
2. They told him, "We've never seen anyone there before".
They told him that _____ anyone there before.
3. They said, "We didn't go out last night".
They said that _____ the night before.
4. They said, "We're thinking of calling the police".
They said that _____ of calling the police.
5. The woman said, "I'll call them in the morning".
The woman said that _____ them in the morning.
6. Their son said, "I can explain everything".
Their son said that _____ everything.
7. He said, "I often forget my key".
He said that _____ his key.
8. "I climbed up the drainpipe," he told them.
He told them that _____ up the drainpipe.

Exercise 3.

Rewrite what Emma says using the correct time expressions.

1. "We nearly moved house last year".
2. "Last month we bought a new house".
3. "We packed our books into boxes yesterday".
4. "Today we're moving the furniture".
5. "Tonight we're sleeping in our new bedroom".
6. "We're having a house-warming party next week".

4. Вживання вивчених граматичних правил у мовленні.

T: Well done! Now you can use reported speech correctly and I want you to think of something that somebody told you which you didn't believe. Why didn't you believe it? Tell the class about it, use reported speech.

Учні відповідають за бажанням по черзі.

III. Заключна частина уроку:

1. Рефлексія.

T: We have discussed grammar aspects of reported speech, we've practiced a lot. What was interesting for you? What new did you find out?

Учні відповідають.

2. Виставлення оцінок.

T: Some of you were very active today and participated in all activities.

Also, a lot of interesting and fresh ideas we could hear from...

But ... and... were rather absent. You can work much better, next time I will be waiting for you to express yourself.

3. Повідомлення та пояснення домашнього завдання.

T: Your hometask is to write a story about the crime someone told you. Don't forget to use the reported speech.

Thank you for the lesson, you may be free. Have a nice day!

Методична розробка уроку №3

Сфера спілкування: особистісна.

Тематика ситуативного спілкування: Murder in the classroom.

Мовний інвентар: нові ЛО: investigation, suspects, motive, alibi, clue;
граматика: застосування минулих (Past Simple, Past Continuous) та теперішніх (Present Simple, Present Continuous) часів.

Мета уроку (як намір вчителя):

- формувати комунікативну компетентність учнів;
- формувати дискурсивну компетентність учнів;
- спонукати до вживання минулих часових форм у мовленні;
- вчити учнів сприймати інформацію на слух;
- навчити учнів зв'язно та влучно висловлювати свої думки;
- навчити учнів обгрунтовувати свою точку зору;
- розвивати вміння навчатись у співробітництві;
- розвивати аналітичні здібності учнів.

Наприкінці уроку учень:

- проявляє інтерес до іншомовного спілкування;
- вільно вживає минулі часи у мовленні;
- вміють сприймати інформацію на слух;
- зв'язно висловлює свою думку;
- вміє обґрунтувати свою думку;
- розвиває вміння працювати у співробітництві;
- розвиває аналітичні здібності.

Тип уроку: урок-гра.

Форма роботи: очна.

Обладнання: роздатковий матеріал.

Схематичний план уроку:

I. Початок уроку:

1. Привітання та організація класу – 1хв.
2. Оголошення теми та мети уроку – 1хв.
3. Пояснення правил гри – 3 хв.

II. Основна частина:

1. Перший етап гри – представлення нових ЛО та вивчення попередньої інформації через аудіювання – 10 хв.
2. Другий етап гри – вивчення персонажів – 7 хв.
3. Третій етап гри – збір інформації про кожного персонажа – 12 хв.
4. Заключна частина гри – пошук рішення – 7 хв.

III. Заключна частина уроку:

1. Рефлексія – 2 хв.
2. Виставлення оцінок – 1 хв.
3. Пояснення домашнього завдання – 1 хв.

Хід уроку:

I. Початок уроку:

1. Привітання та організація класу:

T: Good morning, students! I am glad to see you. Sit down, please. I hope everybody are ready. Let's start our lesson.

2. Пояснення теми та мети уроку:

T: Are you interested in mysteries and investigations? Do you like detective stories? Today we have an opportunity to investigate a murder and to feel like a detective! We will play a mystery game "Murder in the class".

3. Пояснення правил гри:

T: You need to split into two groups and try to solve the mystery first. In your group, students will be a character in the game and one of them is the murderer. I will give you main character cards, which contain clues to working out the mystery. You need to read and memorize the information from your character card. The aim is to act out the game, to become the character. Then I will give you worksheets. Each of you need to collect the information about other characters in your group and guess who the murderer is. If you have any questions I am ready to answer them during the game.

II. Основна частина:

1. Перший етап гри – представлення нових ЛО та вивчення попередньої інформації через аудіювання.

T: Look at the blackboard, please. Here you can see new words that you need to know for our mystery game. Let's write down them in your vocabularies.

Words:

Suspect – підозрювати, підозрюваний;

Motive – мотив;

Alibi – алібі;

Clue – підказка, доказ;

Haag – відьма.

T: Please, be attentive now, as I will read the background information.

Background information

During a school reunion a scream is heard from one of the classrooms. It's 8:30 p.m. A few minutes later the dead body of Miss Eliza McGowan, a cranky old English teacher, is found. She has been hit on the head. Also found were a number of items that may lead us to the killer: a book written by one of her ex-students, Simon Donnelly, a photograph of one of her fellow teachers, a young man called Saul Sheen, and a handkerchief with the initials I. W. At the moment these are the three main suspects but everyone who was at the party and saw or spoke to Miss McGowan needs to be questioned [37].

Учні слухають двічі.

2. Другий етап гри – вивчення персонажів.

Учні вже поділилися на групи. Кожна група отримує однаковий набір карток. Кожен учень має прочитати і запам'ятати інформацію про свого персонажа.

T: Here are your cards. Please read and try to remember the information about your character.

Card 1.

Your name is Simon Donnelly; you are an ex-student.

Memories of Miss McGowan: She was a very tough teacher, she made you do extra writing assignments and she said you had talent but you hated all the extra work. But now you are grateful, you are a writer, you have just written a new book and you dedicated it to Miss McGowan.

Last time you saw Miss McGowan: You saw Miss McGowan at about 7 p.m. You gave her a copy of your new book and she was pleased.

When you heard the scream: you were talking to Louise King, another ex-student.

Card 2.

Your name is Louise King; you are an ex-student.

Memories of Miss McGowan: You thought she was an old hag, you hated her class, she gave too much homework, she made you hate school so you stopped

going. You didn't do your exams and now you work in a chicken factory. You think it's all Miss McGowan's fault. You are glad she's dead!

Last time you saw Miss McGowan: You went outside for a cigarette at about 8 p.m, you saw her with Mr. Green, it looked like they were arguing and it seemed serious. Anyway, they were talking about someone called Paul or Raul or something...you couldn't hear very well.

When you heard the scream: you were glad for the distraction, you were trying to escape from boring Simon Donnelly.

Card 3.

Your name is Saul Sheen; you are a teacher at the school.

Opinion of Miss McGowan: She was a very serious woman, she wasn't easy to like.

Last time you saw Miss McGowan: Nobody at school knows this but Miss McGowan was your mother, she gave you up for adoption when you were a baby. You were having an argument because she wouldn't tell you who your father was. It was about 7:30 p.m.

When you heard the scream: you were looking for Mr. Green, the headmaster, you knocked on his office door but there was no answer.

Card 4.

Your name is Ivan Williams; you are a caretaker at the school.

Opinion of Miss McGowan: You thought that she was a very classy lady. It surprised you that she wasn't married. You wanted to invite her to dinner but you were afraid she would say no.

Last time you saw Miss McGowan: You saw her arguing with Mr. Sheen. You never liked him; he was always upsetting poor Miss McGowan. You went to see if she was okay, you loaned her your handkerchief, you always carry one because you have allergies.

When you heard the scream: you were cleaning the floor in the men's toilets.

Card 5.

Your name is Lily Simmons; you are an ex-student.

Memories of Miss McGowan: She was a very scary teacher, most of the students worked hard because they were afraid of her. You did very well in English and because of Miss McGowan you are training to be a teacher

Last time you saw Miss McGowan: You spoke to her briefly at about 7:45, you were telling her about your studies, she didn't seem interested, she kept looking around, then she saw Mr. Green and said she had to go. You thought she was a bit rude.

When you heard the scream: you were dancing in the Sports Hall with some of the other ex-students.

Card 6.

Your name is Edward Green; you are the headmaster at the school.

Opinion of Miss McGowan: You have known Miss McGowan since you were both students in college, you thought she was a wonderful woman, you will miss her very much.

Last time you saw Miss McGowan: You were very busy this evening, you didn't see Miss McGowan.

When you heard the scream: you were in your office working on the computer.

Card 7.

Your name is Patricia Woods; you are a teacher at the school.

Opinion of Miss McGowan: She was a good teacher but she didn't have very many friends.

Last time you saw Miss McGowan: She was walking to her classroom, it was about 8.15 pm and she looked upset. You think she was crying; she was wiping her eyes with a handkerchief.

When you heard the scream: you were serving drinks with some of the other teachers in the Sports Hall [37].

3. Третій етап гри – збір інформації про кожного персонажа.

T: Here are worksheets.

Name	Motive	Alibi	Clue
Simon Donnelly			
Saul Sheen			
Ivan Williams			
Patricia Woods			
Edward Green			
Lilly Simmons			
Louise King			

T: You need to collect information about everyone who was at the party and fill any relevant information on the sheet. Questions that you need to ask each other students are on the blackboard:

What is your name?

Why were you at the party?

What was your relationship with Miss McGowan?

When did you last see Miss McGowan?

What were you doing when you heard the scream?

Учні спілкуються один з одним і заповнюють таблицю.

4. Заключна частина гри – пошук рішення.

Використовуючи інформацію, яку учні зібрали, вони намагаються зрозуміти хто вбивця і чому він це зробив. Учні висловлюють свої думки з цього приводу, можливо дискутують.

T: Well done! You are perfect detectives. You could solve this mystery! Congratulations!

Solution

Mr. Green is Saul Sheen's father; he and Miss McGowan had a relationship in college. Miss McGowan has always kept it a secret but after the last argument with Saul she plans to tell him the truth. She tells Mr. Green about her plan and they argue. Louise King overhears them. Mr. Green is furious and it is he who

follows Miss McGowan to the classroom and hits her over the head. He wasn't in his office when everyone heard the scream, that's why when Saul Sheen knocked on the door he got no answer.

III. Заключна частина уроку:

1. Рефлексія.

T: You have done great work! You have solved the mystery murder! Was it interesting for you? What was difficult?

Учні відповідають.

2. Виставлення оцінок.

T: Some of you were very active today and participated in all activities.

Also, a lot of interesting and fresh ideas we could hear from...

But ... and... were rather absent. You can work much better, next time I will be waiting for you to express yourself.

3. Повідомлення та пояснення домашнього завдання.

T: For the next class you must be ready with your projects on the topic "Famous crimes in history".

Thank you for the lesson, you may be free. Have a nice day!

Висновки до розділу 2

Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів – це складний і тривалий процес, але високий професіоналізм, бажання вчителя вдосконалюватися, а також грамотна організація навчального процесу на уроці іноземної мови здатні привести учнів до високих результатів і досягнень.

Враховуючи усе вищезазначене, можна зробити висновок, що не зважаючи на форми і методи роботи, які обирає вчитель (традиційні чи інноваційні), для досягнення високих результатів основні структурні елементи уроку мають залишатися незмінними: вчителю важливо організувати дітей на початку уроку, підготувати їх до сприйняття іншої мови, зазначити тему та мету уроку, а вже потім переходити до основної частини уроку. Основна частина уроку з іноземної мови має включати три основні методичні етапи: етап презентації нового матеріалу; етап тренування; етап практики в застосуванні засвоєного матеріалу у процесі спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності. Важливим етапом завершення заняття є рефлексія, яку учитель, на власний розсуд, може провести у формі опитування, обговорення вражень від вивченого матеріалу або гри.

Ефективність уроку іноземної мови залежить не лише від коректної та гнучкої організації навчального процесу, а й від здатності вчителя враховувати реальне засвоєння матеріалу кожним учнем, а також його індивідуальних особливостей. Саме тому, повертаючись до питання, які методи і форми навчання обрати, щоб зробити урок іноземної мови ефективним у формуванні іншомовної комунікативної компетентності, вважаємо, що найкраще комбінувати традиційні та сучасні методи навчання іноземних мов, орієнтуючись на потреби конкретного класу, запит та інтереси учнів. Комбінувати традиційні і сучасні методи навчання можна як в межах одного уроку, так і під час циклу уроків з певної теми.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши праці українських та зарубіжних дослідників у першому теоретичному розділі дослідження, ми дійшли наступних висновків:

1) іншомовна комунікативна компетентність – це сукупність знань про систему мови та її одиниці, їх побудову та функціонування в мові, про способи формування думок мовою, що вивчається, і розуміння суджень інших, про національно-культурні особливості носіїв мови, що вивчається; це здатність людини здійснювати спілкування у різних видах мовленнєвої діяльності відповідно до розв'язуваних комунікативних завдань. Найбільш функціональними компонентами комунікативної компетентності є наступні: лінгвістична, соціолінгвістична, соціокультурна, соціальна, дискурсивна та стратегічна.

Неможливо переоцінити роль комунікативної компетентності, тому що в широкому розумінні вона лежить в основі усієї людської діяльності, а у сучасних умовах швидкого розвитку інформаційного простору комунікативна компетентність стає фундаментом інтелектуального розвитку особистості.

2) за останні кілька десятиліть розвиток комунікативної компетентності сприяв теоретичним і практичним змінам, які відбулися у навчанні іноземних мов, й англійської зокрема. З'являється багато новітніх методів навчання іноземної мови, націлених на розвиток саме комунікативної компетентності, але традиційні методи залишаються вживаними на уроках іноземної мови. Серед основних традиційних методів навчання іноземної мови ми розглянули: граматико-перекладний метод, аудіо-лінгвальний метод, прямий метод, комунікативний метод. Традиційні методи навчання мови надають перевагу граматичній компетентності як основі володіння мовою. Кожний з розглянутих методів здійснює вплив на розвиток того чи іншого компоненту комунікативної компетентності: граматико-перекладний

метод є основою формування лінгвістичної компетентності, аудіо-лінгвальний метод – соціо-лінгвістичної компетентності, прямий метод – стратегічної компетентності, комунікативний метод – дискурсивної та соціокультурної компетентностей.

3) У сьогоденних реаліях вчитель іноземної мови стикається зі складними завданнями, серед яких вчити учнів застосовувати знання на практиці, розвивати здібності критично і творчо мислити, формувати здатність до взаємодії у полікультурному суспільстві. Виконувати такі завдання і відповідати вимогам, які висуваються до сучасного вчителя іноземної мови, неможливо не вдосконалюючи власні педагогічні надбання і не застосовуючи сучасні методи навчання іноземних мов. Розглянувши такі сучасні методи навчання іноземних мов як: метод проєктів, метод інтелект карт, метод навчання мові за допомогою ІКТ, метод навчання у співробітництві, ми дійшли висновку, що зазначені методи є ефективними для формування іншомовної комунікативної компетентності, оскільки вони мотивують учнів на використання іноземної мови, враховують інтереси самого учня, стимулюють мовленнєві, когнітивні та творчі здібності учня.

4) Ми з'ясували, що комбінувати традиційні і сучасні методи навчання мов на уроках англійської мови доцільно і ефективно. Формування і розвиток іншомовної комунікативної компетентності процес складний і досить тривалий. Важливо формувати і розвивати кожен компонент комунікативної компетентності, а іншомовну комунікативну компетентність неможливо сформувати без лінгвістичного (граматичного) компонента. Спираючись на досвід зарубіжних й українських педагогів-словесників, ми зробили висновок, що лінгвістичний (граматичний) компонент іншомовної комунікативної компетентності найкраще формувати і розвивати використовуючи граматико-перекладний метод, який передбачає виконання великої кількості граматичних вправ. Але вчителю не варто забувати й про інші не менш важливі компоненти комунікативної компетентності,

формування та розвиток яких потребують використання новітніх методів навчання.

5) У другому розділі нами було розроблено цикл уроків для старшої школи з використанням таких методів навчання англійської мови як: метод інтелект карт, метод навчання у співробітництві, комунікативний метод і граматико-перекладний метод. Ми намагалися продемонструвати як можна комбінувати традиційні й сучасні методи навчання мов, як в межах одного уроку, так і в межах циклу уроків з певної теми. Вважаємо, що вчитель має комбінувати традиційні й сучасні методи навчання іноземних мов для успішного формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності. Які методи обирати, як і коли їх застосовувати вчитель має вирішувати, спираючись на знання та потреби учнів кожного конкретного класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Альошина О. М. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов у ВНЗ. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. Харків, 2012. Вип. 30-31 (34-35). С. 242-247.
2. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*: збірник наукових праць третьої Міжнародної науково-практичної конференції (12 – 14 листопада 2012р.). Львів, 2012. С. 158 – 160.
3. Вороніна Д. А. Зміст та структура іншомовної комунікативної компетентності сучасних фахівців. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. С. 17 – 20.
4. Гуменюк І. Б. Вивчення англійської мови в умовах Нової української школи. URL: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180813_statja_7.pdf
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. URL: http://www.khotiv-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
6. Задунайська Ю. Формування іншомовної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах педагогічного профілю. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 23. С. 30-34.
7. Касьянова Л. В. Теоретичні засади процесу формування іншомовної комунікативної компетенції учнів. URL: <https://naurok.com.ua/teoretichni-zasadi-procesu-formuvannya-inshomovno-komunikativno-kompetenci-uchniv-7914.html>
8. Король С. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови за допомогою методу інтелект-карт. *Молодь і ринок*. 2019. № 3 (170). С. 86 – 91.

9. Нагірний Л. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. *Науковий журнал Чернівецького університету : актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2012. Вип. 4. С. 101–111.
10. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11 – 17.
11. Новосьолова В. І. Ефективність використання потенціалу традиційних методів навчання української мови. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733986/1/Anotovani-rezultaty-za-2022-rik-2.pdf>
12. Павельчук І. О. Розвиток комунікативних навичок у старшій школі. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5733>
13. Пантелєєва О. О., Малєєва Т. Є. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. № 1 (88). С. 132 – 142.
14. Равен Дж. Компетентність у сучасному суспільстві: прояв, розвиток і реалізація. Київ, 1984. 284 с.
15. Словник української мови у 20 томах. URL: <https://1677.slovaronline.com/>
16. Федоренко Ю. П. Формування комунікативної компетенції старшокласників на сучасному етапі. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка*. Вип. 2. Серія «Педагогічні науки». Полтава, 2004. – С. 82-87.
17. Чиханцова О. А. Іншомовна комунікативна компетентність як фактор розвитку особистості. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718913/2/%D0%A7%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
18. Шестель О., Старинець О., Заїка О. Засоби формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців сфери обслуговування. *Педагогіка. Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 26, том 2. 2019. С. 179 – 183.

19. Шумило А. О. Розвиток іншомовної лексичної компетентності учнів (із використанням мобільних додатків). [Текст]: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавр; спец.: 035 - філологія / А.О. Шумило; наук. керівник А.В. Красуля. – Суми: СумДУ, 2020. – 36 с.
20. Bachman L. F., Palmer A. S. *Language testing in practice: designing and developing useful language tests*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
21. Balenovic K. Interlanguage development in early EFL learning in Croatia: an insight into individual Learner Profiles. *Sino-US English Teaching*. July, 2017. Vol. 14, №7. P. 436 – 445.
22. Berns M. *Contexts of competence: English language teaching in non-native context*. New York: Plenum, 1990.
23. Biletskaya I. Traditional and modern foreign language teaching methods. URL:
<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2003/1/Traditional%20and%20modern%20foreign%20language%20teaching%20methods.pdf>
24. Buzan T. *The mind map book*. URL:
https://www.academia.edu/42863502/The_Mind_Map_Book_Tony_Buzan
25. Canale M. Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied linguistics*. №1. 1980. P. 1 – 47.
26. Chomsky N. *Language and mind*. 3rd edition, Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 209 p.
27. Clark M. The use of technology to support vocabulary development of English language learners. URL:
https://fisherpub.sjf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1239&context=education_ETD_masters
28. Dewi K. Communicative strategies in interlanguage. *DAIWI WIDYA Jurnal Pendidikan*. Vol. 8, № 3. Juni, 2021. P. 42 – 50.
29. Enyi A.U., Orji C. E. Interlanguage pragmatics and the teaching of English in Nigeria's L2 classrooms. *International Journal of applied linguistics & English literature*. Vol. 8. Issue: 4, 2019. P. 19 – 25.

30. Falla T., Davis P. A. Solutions Intermediate Student's book. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 2008. 137 p.
31. Falla T., Davis P. A. Solutions Pre-Intermediate Student's book. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 2008. 137 p.
32. Galajda D. The concept of communicative competence in language learning. *Readings in second language acquisition*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012. S. 143 – 160.
33. Harding L. Communicative language testing: current issues and future research. *Language Assessment Quarterly*. №11(2). 2014. P. 186 – 197.
34. Hymes D. On communicative Competence. *The Communicative Approach to Language Teaching*. London, 1979. P. 5 – 27.
35. Mart C. T. From communicative competence to language development. *International Journal of English Linguistics*. Vol. 8, № 2. 2018. P. 163 – 167.
36. Michos M., Markovic V., Nasradin K. Traditional language teaching versus ICT oriented classroom. URL: <https://portal.sinteza.singidunum.ac.rs/paper/725>
37. Murder in the classroom: Teacher's notes. URL: <https://calp.ca/uploads/resource-doc-584.pdf>
38. Nunan D. Communicative tasks and language Curriculum. *TESOL Quarterly*. № 25(2). 1991. P. 279 – 295.
39. Oweis T. A literature review on communication strategies in language learning. *European Scientific Journal*. September, 2013. Vol. 9 № 26. P. 245 – 267.
40. Rabab'ah G. Strategic Competence in Language teaching and ELT syllabus. *Grazer Linguistische Studien* 60. 2003. P. 77 – 90.
41. Renau M. L. A review of the traditional and current language teaching methods. *International Journal of Innovation and Research in Educational Sciences*. Vol. 3, Issue 2. 2016. P. 82 – 88.
42. Richards J. Communicative Language teaching today. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 52 p.

43. Samu B., Santucci V., Sbardella T. Technologies for teaching and learning intercultural competence and interlanguage pragmatics in L2 Italian. Experiences of implementing an online language course on moodle platform. URL: <https://conference.pixel-online.net/files/ict4ll/ed0012/FP/6251-ONL4316-FP-ICT4LL12.pdf>
44. Savignon S. J. Communicative Competence. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/9781118784235.eelt0047>
45. Telychko N. V. Forms and methods of control of the foreign-language communicative competence. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 1(19). С 194 – 196.
46. Ustymenko V. MALL Technology for teaching EFL. *Teaching English in wartime: challenges and opportunities for community building and social change: Book of Convention Papers*. Lviv, 2023. P. 145 – 146.
47. Verbenets A. Effective methods for development of communicative competence in a foreign language. *Research and education in the global world: eurointegration processes: Book of papers of the 2023 International Forum for Young Researchers*. Kharkiv, 2023. P. 472 – 474.
48. Whyte S. Revisiting communicative competence in the teaching and assessment of language for specific purposes. *Language Education & Assessment*. № 2(1). 2019. P. 1 – 19.
49. Yede F. S. A comparative analysis of traditional methods and communicative language teaching in relation to students' academic and communicative achievement. *European Scientific Journal*. Vol. 16, № 13. 2020 p. 134 – 145.
50. Yufrizal H. Teachers and students' perceptions of communicative competence in English as a foreign language in Indonesia. *Educational Research and Reviews*. Vol. 12 (17). 2017. P. 867 – 883.
51. Zainuddin S. Communicative competence in language teaching (Lt). URL: <http://digilib.unimed.ac.id/443/1/Fulltext.pdf>

Додаток А

